

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Manipulus curatorum

Guido <de Monte Rocherii>

[Straßburg], 9. Feb. 1489

Tractatus quartus prime partis de eucharistia

[urn:nbn:de:bsz:31-248607](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-248607)

De eucharistia

Tractatus quartus prime partis de eucharistia. Et habet undecim capitula.

Quoniam dictum est de generatōe spūali q̄ fit i baptisimo. ⁊ augmento spūali qd̄ fit i cōfirmatōe. dicēdū ē de spūali nutrimento qd̄ dat̄ i sacro eucharistie. Circa qd̄ cōsiderāda sunt undeciz. **P**rimo qd̄ ē eucharistia. **S**ecundo de ministro eucharistie seu missē q̄s ⁊ q̄lis debet esse. **T**ercio de materia sacri eucharistie. **Q**uarto de forma eucharistie. **Q**uinto de loco i q̄ d̄z missa celebrari. **S**exto de tpe q̄ d̄z celebrari missa. **S**eptimo q̄tēs d̄z missa celebrari i die. **O**ctauo de vestibus q̄b̄ debet indui sacerdos in missa. **N**ono cui debet dari sacramentū eucharistie. **D**ecimo de ritu missē. **U**ndecimo de defectibus q̄ possunt occurrere in missa

Quid est eucharistia. ⁊ vñ dicat **Cap. I**
Eucharistia p̄t sic notificari. Eucharistia ē sac̄z cozpis ⁊ sanguis ch̄isti p̄tēroz sub sp̄eb̄ panis ⁊ vini. **R**ite v̄boz a sacerdote plaroz. **A**r d̄z ab eu qd̄ ē bonū ⁊ charis qd̄ ē gr̄a. qz i illa p̄tinet ille q̄ ē fons gr̄e. s. ch̄istū. de c̄o plenitudine oēs accepim̄ gr̄az p̄ gr̄a. vt d̄z Joh̄is. cap̄lo. i.

*Superius
stia quid
et dicitur*

Demonstro eucharistie **Cap. II.**
Minister sacri eucharistie. i. m̄ster q̄ p̄t ⁊ debz celebrare missam est sacerdos rite ⁊ legitime ordiat̄. sine peccato mortali existēs: et cui nō est phibitum celebrare missaz. **D**ico q̄ p̄t ⁊ debz. qz multi possent q̄ nō debēt celebrare. sic sacerdotes heretici v̄l eccl̄iatici. v̄l scismatici v̄l de ḡd̄ati. qz si celebrarēt veracit̄ p̄ficiūt cozp̄ ch̄isti. tñ peccāt mortalit̄ in dicēdo missaz. **E**t nō solū ipi celebrātes. imo oēs q̄ audiūt missaz eoz si sint notorie tales. **D**ico rite ⁊ legitime ordiat̄. qz null̄ nisi sit rite ⁊ legitime ordinatus i sacerdotē pōt missam celebrare. **I**ntelligēdū est tñ q̄ aliq̄s nō rite ⁊ legitime ordiat̄ p̄t esse duobz modis. **U**no mō q̄ i ordiatōne sua obmittat aliqd̄ quod sit de essentia ordinis. sicut q̄ non ordinat̄

Tracta. III. prime partis.

ab ep̄o: vel q̄ qñ ordinat man⁹ ei nō inungant. vel q̄ nō tra-
dat sibi calicē. vel q̄ ordinās nō dicat v̄ba debita ⁊ statuta. v̄l
q̄ nō habeat ordinādi int̄tōez. **E**t tal' nullo mō p̄t celebrare
missam. qz talis nō est sacerdos. Alio mō q̄ in ordiatōe sua f̄-
uaris oibz q̄ sunt de essentia ord̄is siue ordiatōis omittat ali-
qd̄ eoz que sunt de solēnitate ord̄inis siue ordinarōis. ⁊ talis
p̄t bñ celebrare. tñ credo q̄ nō debz potissime si ex sua negli-
gētia fuit aliqd̄ tale omittuz. **Q**uid aut̄ sit de essentia ord̄is v̄l
ordinatōis. ⁊ qd̄ de solēnitate nō ē p̄ntis specularōis. qz scire
istud maḡ spectat ad ep̄m q̄ ad simplicē sacerdotē. Dico etiā
sine pctō mortali existēs. qz null' i pctō mortali existēs debz
celebrare missaz. **N**otandū tñ q̄ aliquē esse i peccato morta-
li p̄t esse duobz modis. Uno mō q̄ sit i peccato mortali noto-
rio. Alio mō q̄ sit i peccato mortali occulto. **P**rio mō si sit
notori' heretic' scismatic' v̄l excōicat'. symoniac' v̄l forni-
cari'. nō solū ip̄e peccat i celebrādo vt dictū ē. imo oēs q̄ au-
diūt e' missam. Et rō est. qz ista q̄ttuor crimia maxime repu-
gnant huic sacro. Nā i h sacro est secretū fidei. ⁊ iō repellunt
heretici. Est v̄iculū charitat'. iō repellūt scismatici ⁊ excōica-
ti. Est etiā vas gr̄e. vñ vocat' eucharistia. ⁊ iō repellūt symoni-
aci. q̄ gr̄e emūt ⁊ v̄dūt. Est ec̄ eleuāf̄ hoiez ad statū sp̄iale.
⁊ iō repellūt notori' fornicarij. q̄ oēs sūt carnales. **E**t dicūt no-
tori' fornicarij nō p̄t suspitōez v̄l aliā siḡ pbabilia. s; q̄ sunt
fm̄ iuris ordinē p̄denati de tali crimie. v̄l sp̄ote i iudicio p̄fel-
si. vel canonicē p̄uicti. v̄l p̄p̄t evidētiā facti. **E**t voco eviden-
tiā facti qñ factū ē ita notoriū q̄ nō idiget testibz cū nlla pos-
sit tergiversatōe celari. **S**i sit i pctō mortali occulto tūc scien-
dū est q̄ aliquē esse i pctō mortali occulto p̄t esse tribz modis.
Uno mō qz iā p̄misit vel scit se p̄misisse tpe p̄terito aliquod
pctm̄ mortale de q̄ nō dolet neqz penitet neqz p̄terit. Et talis
sic celebrās nō solū peccat mortalit'. imo mortalissime. **E**t de
tali dicit apls q̄ q̄ māducat ⁊ bibit idigne iudiciū. s. mortis
eterne sibi māducat ⁊ bibit. Alio mō q̄s potest esse i peccato
mortali occulto. s. q̄ p̄misit aliqd̄ pctm̄ mortale qd̄ nō fuit cō-
fessus. tñ nō recolat de illo pctō. ⁊ tūc tal' aut diligēter exami-

*1- p̄cto
mortali*

De eucharistia

10
nauit p̄sciam suā añq̄s poneret se ad celebrādū. ⁊ n̄llo mō po-
tuit recordari de isto pctō. ⁊ ē i p̄posito q̄ si r̄cordaret p̄fiteret̄
illō pctm̄ ⁊ faceret p̄niaz de ip̄o. ⁊ i generali dolz de oibz pctis
oblitis. ⁊ iste nō solū nō peccat i celebrādo. imo virtute sacri
misse meref̄ veniā. ⁊ absoluit a pctō tali. Et ita intelligit̄ istō
verbū erimij doctoris Augustini q̄ sacm̄ istō viuificat mor-
tuos. i. illos q̄ isto mō existētes in pctō mortali celebrāt. Tñ
si postea recordet̄ de tali pctō tenet̄ de illo p̄fiteri. Et iō q̄libz
añq̄s ponat se ad celebrādū diligēter examinare debz p̄sciaz su-
am si sit i pctō mortali v̄l ne. Et ita p̄cipit̄ br̄s Paul⁹ dicēs
⁊ probet̄. i. examiet̄ seipm̄ hō. ⁊ sic de pane illo edat ⁊ de calice
bibat. Si aut̄ aliq̄s existēs i pctō mortali de q̄ nō recordat̄ ex-
ponat se ad celebrādū añq̄s examinauerit aliq̄ mō p̄sciaz suā. cre-
do q̄ peccat. q̄ ē trāsgressor p̄cepti apli iā dicti. illi⁹ scz. p̄o-
bet aut̄ seipm̄ hō. Tercio p̄t̄ aliq̄s esse i pctō mortali. s. q̄ re-
cordat̄ se det̄miate aliq̄ pctm̄ mortale p̄mississe. ⁊ tūc aut̄ iste
habz iā i p̄nti copiā p̄fessoris aut non habet. si sic habeat co-
piā p̄fessoris tenet̄ añq̄s celebret cōfiteri. ⁊ nisi p̄fiteat̄ peccat
mortalit̄ in celebrādo. Nec sufficit sibi p̄fessio generalis q̄ fit
in p̄ncipio misse. qz ista cōfessio extēdit se solū ad pctā venia-
lia ⁊ nō mortalia. maxime ad illa de q̄b̄ hō recordat̄. Si aut̄
talis nō habeat copiā p̄fessoris: aut iminet sibi necessitas cele-
brādi aut n̄. puta qz sit curat⁹: ⁊ est dies dñica v̄l alia dies so-
lennis. ⁊ ppl̄s sibi p̄missus vult audire missaz. ⁊ esset scādālū i
ppl̄o nisi iste celebret. vel forte aliq̄s p̄ochian⁹ su⁹ ē i firmus
p̄culose ⁊ req̄rat̄ istū q̄ det̄ sibi corp⁹ christi. ⁊ iste n̄ habz ho-
stia p̄secratā quā det̄ sibi. v̄l iminet sibi aliq̄ alia necessitas le-
gitima celebrādi. sicut si sunt nuptie v̄l aliq̄ aliō tale. in istis
casibz ⁊ silibz ip̄e tenet̄ cōteri ⁊ penitere de pctō suo: ⁊ esse i p̄-
posito p̄fiteđi ip̄m qñ habebit̄ oportunitatē. ⁊ dicat̄ missaz
suā i noie dñi. qz christ⁹ q̄ est summ⁹ sacerdos absoluit eum.
⁊ postea p̄fiteat̄ qñ habebit̄ copiā p̄fessoris. Si aut̄ iste q̄ sic
vt̄ dictū ē existit̄ in peccato mortali. ⁊ nulla iminet necessitas
celebrādi. nullo mō se exponat ad celebrādū. qz absqz dubio si
celebraret mortalissime peccaret. **Sz** pone q̄ aliq̄s sacer-

Tracta. III. prime partis.

dos accipiat pecunias ab aliq̄ vt dicat missas de regez vl̄ ali
qm̄ alia missas. nūq̄d tal' sacerdos h̄z necessitatē legitimā cele
brādi. ita q̄ posset celebrare i p̄cto mortali existēs absq̄ eo q̄
p̄fiteat qm̄ nō habz copiā p̄fessoris. **D**ico saluo meliori p̄silio
vel iudicio q̄tū mibi videt q̄ null' sacerdos d̄z recipe pecuni
am p̄ dicēda missa. ita q̄ intētio sua sit q̄ missam eq̄paret p̄e
cio pecunie. tñ qz fm̄ qd̄ dicit apls. **S**i sp̄alia vob̄ semiam'
nō ē mixt' si tp̄alia v̄ia metam'. **N**ō est p̄hibitiū qm̄ sacerdos p̄
sustētatōe vite sue: nō p̄ p̄cio missē recipiat pecuniā ab eo. p̄ q̄
dicit missam. z maxime qm̄ sacerdos nō habz reddit' sufficiē
tes p̄ sustētatōe vite sue. **S**z nūq̄d tal' receptio pecunie ē le
gitima necessitas celebrādi excusans ip̄m q̄ existēs i peccato
mortali posset dicere missas absq̄ p̄cto sine h̄ q̄ p̄fiteat si non
habeat copiā p̄fessoris. **D**ico saluo meliori iudicio q̄ iste sa
cerdos aut ē obligat' rōe sui b̄nficij sibi collati p̄ sup̄iore vl̄ p̄
illū q̄ habz iuspatronat' i illo b̄nficio ad dicēdū q̄libz die mis
sam. sicut sunt illi q̄ habēt p̄petuas vicarias aut capellanas
in aliq̄ ecclia. **E**t de tali idē videt mibi dicēdū. sicut dixi sup̄
de curato cui iminet necessitas celebrādi. s. q̄ doleat seu p̄te
rat z peniteat de p̄cto suo. z sit in p̄posito p̄fiteādi. z celebret i
noie dñi. z p̄fiteat qm̄ occurret sibi cōfessor. **A**ut iste sacerdos
fcipit pecuniā p̄ dicēda aliq̄ alia missa Engliari. sicut sunt ml̄
ti q̄ recipiūt pecūias p̄ missis rogat'. sicut p̄ vna missa vl̄ plu
ribz de req̄em vl̄ de sctōspū vel de b̄ta p̄gine: vl̄ de firmis: et
sic de alijs. **E**t de isto dico q̄ iste nullo mō existēs i p̄cto mor
tali anq̄ p̄fiteat debz exponere se ad celebrādū missas. qz pec
caret mortali in dicēdo missas. **N**ec existēs i tali statu d̄z reci
pe pecuniā p̄ dicēda missa statim. imo d̄z se excusare dicendo
Amice n̄ sū p̄nūc b̄n̄ disposit' ad celebrādū missas. s. qm̄ de
vult q̄ ero b̄n̄ disposit' libēter faciā qd̄ petis. iō parcas mib̄ i
Et si aliq̄s instans req̄rat q̄ statī dicat missā si recepit pecuniā
restituat statī eā sibi. z nullo mō se exponat ad celebrādū. **D**ici
etiā sup̄ i descriptōe missē d̄s z q̄lis d̄z esse mīster missē cui nō
ē p̄hibitiū celebrare. qd̄ dixi p̄t aliq̄s religiosos q̄b̄ fm̄ istī
turōez sue religiōis imibet q̄ nō celebret q̄s diu sint i aliq̄bus

De eucharistia

penitentijs p q̄b̄sdā pctis p̄teritis. **S**z nunq̄d angelus p̄t esse m̄ster hui⁹ sacri. i. nūq̄d angel⁹ p̄t p̄secrare. Dicēdū est q̄ angel⁹ neq̄ bon⁹ neq̄ mal⁹ de sua natura p̄t celebrare siue cōsecrare. qz nō ē susceptibil⁹ character⁹ sacerdotal⁹. **Q**ui⁹ rō ē. qz character sacerdotal⁹ p̄supponit caractē baptismalē. **U**n null⁹ p̄t ordiari i sacerdotē nisi sit baptizat⁹. **A**rguūt ḡ doctores sic **N**ull⁹ p̄t suscipere characterē sacerdotalē nisi baptizat⁹. **S**z āgel⁹ nō p̄t baptizari. qz ille q̄ baptizat op̄t q̄ aspergat aqua. **S**z angelus nō p̄t aspergi aq̄ cū nō sit res corpea. quare āgel⁹ nō p̄t baptizari. **z** p̄ p̄sequens nō p̄t i sacerdotē ordiari. **E**t si dicat. licz angelus nō sit res corpea. tñ p̄t assumere corpe⁹. **z** sic i illo corpe baptizari. sicut aīa rōnalis nō est corpea. **z** tñ baptizat i corpe. **D**icēdū est q̄ nō ē sile. qz alit̄ vn̄it̄ aīa corpi. **z** alit̄ angelus qz aīa vn̄it̄ corpi vt forma materie. angel⁹ aut̄ nō vn̄it̄ sic: sed solū vt motor mobili. **z** ideo aīa baptizato corpe baptizatur. **N**ō aut̄ angel⁹ qz aīa **z** corpe⁹ faciūt vnū suppositū. nō sic angel⁹ cū corpe qd̄ assumit. **E**t iō cū fm̄ ph̄m i premio metaph. **A**ctōes sunt suppositorū. **z** ideo aīa corpe baptizato baptizatur. nō aut̄ angel⁹. **z** sic p̄ cōsequens aīa p̄t suscipere characterē baptismalē. nō aut̄ angel⁹. **i**dcirco p̄secrare nō p̄t. **S**ed qd̄ si angel⁹ p̄sentaret vnā hostiā dicēdo eā esse consecratā. nūq̄d illa hostia debz adorari. **D**icēdū q̄ si angel⁹ mal⁹ p̄sentet eā nō est adorāda. nisi p̄staret p̄ certo q̄ esset p̄secrata rite. **S**z si āgel⁹ bon⁹ p̄sentaret eā est adorāda. **E**t rō ē. qz angel⁹ malus teste saluatore mēdax est **z** pater mēdaci. q̄ sp̄ n̄it̄ decipit homines q̄re nunq̄s debz sibi credi. **A**ngel⁹ aut̄ bon⁹ sp̄ verax ē **z** vitat̄is alūn⁹. **z** sp̄ n̄it̄ ad saluatōz hoīs. **z** iō d̄z sibi sp̄ credi. **U**erū qz vt dicit apls q̄ angel⁹ mal⁹ sepe trāffigurat se i angeluz lucis. **J**ō hostia p̄sentata ab angelo sp̄ ē adorāda sub p̄ditōe. scz si ē rite p̄secrata. nisi p̄staret p̄ certo q̄ est āgel⁹ bon⁹

De materia eucharistie Capitulū III.

Materia sacramēti misse est duplex. vtz panis et vini. **E**t ratio est quare ista duo sunt materia hui⁹ sacramēti. qz istud sacramētū ordiāt ad sp̄ualē nutritōz. **N**ūc
c 4

Tracta. II. prime partis

autē sicut nutritio corporalis consistit in cibo et potu corporali.
et panis habet maxime rationem cibi. et vinum habet rationem potus. ita
nutritio spiritualis consistit in cibo et potu spiritualibus. Et ideo in isto sacra-
mento datur corpus christi sub specie panis in cibum. et sanguis chri-
sti sub specie vini in potum. Et ita dicit ipsemet christus Job. vi.
c. ubi dicit sic. Caro mea hec est cibus et sanguis meus hec est potus.
Sciendum autem quod panis qui est materia huius sacramenti est panis de
tritico aqua elementaliter confectus. Dico panis. quia in pasta non possit con-
fici corpus christi. Dico etiam de tritico quia in alio pane sicut in pa-
ne de siligine vel de ordeo: vel de alio quocumque grano nisi de tritico
non potest celebrari missa. Dico etiam de aqua elementaliter confecta. quia da-
ro quod panis esset de tritico si esset confectus cum alia aqua vel cum alio li-
quore sicut cum vino vel cum lacte vel cum aqua rosacea: et sic de alijs. et vi-
num universaliter nisi esset confectus cum aqua simplici ex tali pane non posset
confici corpus christi. Sciendum quod ex precepto et visu romane ec-
clesie que disponere de hoc omnium ecclesiarum caput est magister et magistra. de fo-
ro spe. c. v. et ideo omnes ecclesie ei tamquam magistri et magistre debent omnino
obedire. panis de quo conficitur corpus christi debet esse azim non fer-
mentatus. quia licet ex vi sacramenti in pane fermentato possit confici cor-
pus christi. nihilominus qui in pane fermentato celebraret mortaliter
peccaret et esset graviter puniendus. Notandum etiam quod vinum quod est
materia istius sacramenti debet esse vinum de vite. quia in alio vino sicut
in vino malorum granatorum vel mororum vel pomorum: vel in quocumque
alio vino nisi in vino de vite non potest celebrari. Notandum etiam
quod in aceto vel in agresta non potest celebrari vel consecrari. et intelligo
de aceto quod est omnino acetum. quia in vino aliquantulum acetoso posset
consecrari licet non deberet quod posset habere aliud vinum. Et est ratio. quia non
sunt eiusdem speciei cum vino cum habeant diversas virtutes. In mu-
sto etiam licet possit consecrari. tamen credo quod melius est quod expectet donec
sit bene defecatum. id est clarificatum. cum mustum ratione limositatis vite potest
bene euelli quando de eo aliquid remaneat in calice. Ratio que ista duo
scilicet panis de tritico et vinum de vite sunt magis materia huius sa-
cramenti quam alia duo est ista potissima. quia scilicet christus instituit istud
sacramentum in ista materia celebrari. si enim in alia materia instituisse: illa
materia esset propria materia istius sacramenti. Sed congruenter christus in

rochsen

ista materia magis instituit illud sacrum celebrari quam in alia. quia effectus corporalis panis et vini spiritualiter maxime convenit huic sacro. panis enim habet naturaliter confortare. iuxta illud psalmi. **Et panis corbo. confortat.** Vinum autem habet letificare iuxta eundem. **Vinum letificat corbois.** Et istud sacrum digne sumptum sumentem spiritualiter confortat. ne in via huius mundi deficiat. id est vocat viaticum. id est viatores confortat et letificat. Et id est vocat eucharistia ab eo quod est bonum et charis quod est gratia. quasi bona gratia que sumente digne letificat. Sic etiam panis ex multis generis proficitur et vinum ex multis racemis conficitur. sic et in precepto corporis et sanguinis christi fideles ad iuicem spiritualiter ununtur. Et id est vocat communio a conque est simul et unio quasi sicut unio. Iste etiam christus participavit se grano frumenti dicens **Joh. xij. Nisi granum frumenti cadens in terram etc.** Participavit se etiam vitis dicens **Joh. xv. Ego sum vitis vera etc.** Et id est argue sacrum corporis et sanguinis christi in vino de vite et in pane de tritico proficitur. **Notandum etiam quod licet aqua non sit de essentia materie huius sacramenti. debet tamen misceri cum vino in calice. scilicet in modica quantitate. quia aqua significat populum. iuxta illud Apocalypsis. xvij. Et qui multum populi multi. Ideo mixtio aqua cum vino in calice significat spirituale unio nem christi et fidelis populi. que fit virtute istius sacri.** **Sed nunquam sacerdos possit in quantumvis quantitate de ista materia consecrare. Dicunt alii doctores quod non. sed solum quantum sufficeret sibi et populo sibi commisso. Quorum ratio est. quia tunc istud sacrum ordinatur ad versus fidelium sacerdos nisi per consecrare populum nisi quantum sufficit versus fidelium. Alii autem doctores dicunt quod non est determinata quantitas ultra quam sacerdos non posset consecrare de pane et vino. imo in quantumvis quantitate presentare sibi panis et vinum in tanta etiam quantitate posset consecrare de pane et vino. Tunc enim in forma consecrationis ponatur istud pronomen demonstrativum hic vel he optet quod materia consecrata obijciatur oculis sacerdotis. Unde dicunt quod sacerdos existens in altari non posset consecrare totum panem que est in platea. vel totum vinum quod est in cellario. sed totum panem et totum vinum quod sibi offert in quantumvis quantitate esset posset totum consecrare. Et ratio est. quia si prima opinio esset vera. sequeretur quod sacerdos existens in deserto non posset totum hostias consecrare que posset existens in magna civitate. nec etiam sacerdos simplex tot**

Tracta. III. prime partis

quot posset sacerdos curat. q̄ oīa sunt absq̄ rōe dicta. Et re
spōdent ad rōem aliorū ⁊ dicūt q̄ differētia ē iter istud sacm̄
⁊ alia sacra. nā essentia aliorū sacramētorū p̄sistit ī dispēsarōe
⁊ vsu materie. sicut essentia baptisimi p̄sistit ī asp̄sōe aq̄ ⁊ pla
tōe forme. ⁊ ita ē de alijs sacris. s̄ essentia hui⁹ sacri eucharī
stie p̄sistit ī p̄secratōe materie ⁊ nō ī vsu ei⁹. q̄z posito q̄ hostia
p̄secrata nunq̄ sumeret ad huc ess̄ vez corpus. Et ideo licz
sacerdos nō debeat cōsecrare nisi tot hostias q̄t sibi et popu
lo suo sunt necēarie. t̄m si p̄secrarz mille milia oēs essēt p̄secrate

Solet autē ab aliq̄b; tal' q̄stio moueri circa istā materiam.
Si essent tredecim hostie p̄secrāde ⁊ sacerdos n̄ crederet esse
nisi duodecim. nūq̄d oēs tredecim essent p̄secrate. Ad h̄ respō
det dñs Berengari⁹ archieps̄ postellah⁹ mgr̄ ī theologia
parisiēsis in h̄dā q̄dlibeto suo ⁊ dicit. q̄ aut iste sacerdos intē
dit p̄secrare oēs hostias q̄ sunt añ se q̄tquot sint. t̄m nō credit
q̄ sint nisi duodecim. ⁊ tūc dicit q̄ oēs sunt p̄secrate. Aut intē
dit p̄cise cōsecrare duodeci ⁊ nō p̄les. ⁊ nō detmiat q̄ sunt ille
duodecim. ⁊ tūc dicit q̄ nulla ē p̄secrata. q̄z cū q̄libet sit p̄seca
bil'. ita q̄ nō maḡ vna q̄s alia. ⁊ sacerdos nō detmiat se maḡ
ad istā q̄s ad aliā. ⁊ ḡq̄ rōe tu dicis. ista nō ē cōsecrata. ita ego
eadē rōe dico q̄ nec illa. ⁊ sic poterit de q̄libz dici. q̄re neutra
erit cōsecrata. Cū q̄n sacerdos h̄z cōsecrare p̄les hostias: nō
d̄z se detmiare limitare ad certū nūez. s̄z d̄z h̄re intēdēz q̄ p̄se
cret q̄cqd ē añ se. Et ista sufficiāt de materia eucharistie.

De forma p̄secratōis eucharistie ⁊ sanguis xpi **Ca. III**
Omniū sacramētorū forme p̄sistūt ī v̄bis certis ⁊ det
miatis. ⁊ iō forma sacri eucharistie in aliq̄b; v̄bis li
mitatis p̄sistit. Ad sciendū autē in q̄b; v̄bis consistit
forma ist⁹ sacramēti sciendū q̄ in missa sunt q̄dam v̄ba q̄ sūt
de solēnitate t̄m. et q̄dam q̄ sunt de necessitate. Verba q̄ sunt
de solēnitate sunt illa q̄ solū faciūt ad ornatū ⁊ ad q̄ndā deco
rē missę sicut sunt prose ⁊ aliq̄ v̄sus q̄ dicūt īfra glia ī excels̄
deo ⁊ īfra sanct⁹ ⁊ īfra agn⁹ dei. Et ista nihil faciūt ad essen
tiā missę. imo credo q̄ q̄n d̄z esse p̄mo debēt dimitti totaliter
melodie vl' ad min⁹ abbreviari. q̄z pl' p̄ficat sermo q̄s talia car

De eucharistia

19

mina: cū ista mulceāt aures corporis. ⁊ fmo medicet lāguozibz
aīe. Verba q̄ sunt de nccitate sunt illa q̄ directe sunt de officō
missę. Sciēdū q̄ duplex ē nccitas. q̄dā ē necessitas p̄cepti. et
q̄dā ē nccitas sacri. In missa q̄dā sunt v̄ba de nccitate p̄cep
ti ⁊ q̄dā de nccitate sacri. De nccitate p̄cepti sunt oīa illa v̄ba
q̄ a b̄tō Petro ap̄lo et ab alijs sūmis p̄tificibz successoribz
suis fuerūt iustituta dici i missa. De necessitate v̄o sacri sunt il
la v̄ba q̄ christ⁹ i cena ptulit q̄n sacm istud iustituit. Et ē dif
ferētia int̄ ista verba. qz si aliq̄s dimitteret ista v̄ba q̄ sunt tm̄
de necessitate p̄cepti. ⁊ diceret illa q̄ sunt de nccitate sacri ⁊ ha
beret int̄tōez p̄secrandi p̄secrarz v̄e tm̄ mortalissime peccarz.
⁊ essz q̄nissime puniēd⁹. si v̄o diceret oīa ista verba q̄ sunt de
necessitate p̄cepti. ⁊ dimitterz illa q̄ sūt de necessitate sacri q̄n
tūcūqz it̄ederet p̄secrare. nullo mō tm̄ p̄secrarz. Quā q̄ fm̄ p̄m
forma sit q̄ dat esse rei. ⁊ sine q̄ res esse nō p̄t. manifestū ē q̄ illa
sola verba q̄ sunt de necessitate sacri sunt forma huius sacri.
Ista aut̄ verba q̄ntū ad formā cōsecratōnis corporis sunt hec.
Hoc ē enī corp⁹ meū. Sciēdū aut̄ q̄ hec dictio enī nō ē d̄ ne
cessitate sacri. qz posito q̄ aliq̄s sacerdos cū int̄tōe cōsecran
di p̄ferat ista verba. H̄ ē corp⁹ meū. ⁊ n̄ diceret enī vere p̄seca
ret. Utz aut̄ opteat q̄ p̄cedāt aliq̄ alia verba q̄ sūt de integri
tate forme. Notādū ē q̄ m̄gr̄ Johes scot⁹ i q̄rto suo dic̄ q̄ oīa
illa verba ab illo q̄ p̄die zc. iclusivē vsqz ad illū locū. sili mō ex
clusivē sūt necessaria ad formā p̄secratōnis corporis xp̄i. ⁊ rō sua
ē. qz sacerdos cōsecrās p̄fert verba cōsecratōis i p̄sona christi
optz q̄ aliq̄ verba p̄cedāt verba cōsecratōis p̄ q̄ denōstrat
q̄ sacerdos loq̄t i p̄sona xp̄i. ista at̄ verba sūt verba illa q̄ p̄die
zc. q̄d̄ necessitate optz q̄ illa verba p̄cedāt. Et istō declarat ip
se p̄ tale exēplū. Si aliq̄s dicerz. dico xp̄m iesū fuisse m̄struz
circūcisidōis dubiū essz vtz illud verbū fuisse dictū a b̄tō pau
lo. s; si ip̄e diceret paul⁹ dicit. dico christū iesuz zc. tūc essz cū
ctis audietibz certū q̄ istō verbū essz dictū a b̄tō paulo. S; ilz
i p̄posito vt̄ denotet q̄ sacerdos dicit ista v̄ba. s; h̄ ē ei corpus
meū i p̄sona christi optz q̄ p̄cedāt aliq̄ verba p̄ q̄ dat̄ itelligi
q̄ christ⁹ dixit ista verba. hoc ē enī corpus meū. Ista autem

Tracta. III. prime partis.

verba sunt illa q̄ pdicē rē. Alij autē doctores dicūt vt dictū est q̄ duplex ē necessitas. scilicet necessitas sacri et necessitas p̄cepti. **H**ic autē q̄ de necessitate sacramētū sunt tm̄ ista q̄tuor v̄ba. h̄ est corp⁹ meū. qz cū istis q̄tuor v̄bis fieret cōsecratio si sacerdos diceret ea cū intētiōe cōsecrādi. Alia autē sunt de necessitate p̄cepti. Et si q̄s obmitteret sciēter aliqd̄ eorū peccarē mortālē. tm̄ nihilomin⁹ cōsecrarē. Et r̄ndēt ad ratōez suā qm̄ dicit q̄ sacerdos cōsecrās loq̄tur i p̄sona christi. et iō optz q̄ dicat aliq̄ verba p̄ q̄ denotet q̄ loq̄t i p̄sona christi. **D**ico q̄ istō de necessitate sacri nō requirit s̄z sufficit intētiō sacerdotis intēdēt loq̄ i p̄sona christi. et p̄p̄t ista v̄ba. h̄ est em̄ corp⁹ meū satis oīdūt q̄ sacerdos nō i p̄sona p̄p̄a loq̄t. qz nullus sacerdos vult dicere q̄ sit corp⁹ suū p̄p̄um. sed loq̄tur i p̄sona christi cui⁹ istō ē corp⁹ pus. **D**icēdū q̄ forma cōsecratiōis corp⁹is christi cōsistit p̄cise i his v̄bis. **H**oc ē corp⁹ meū. **H**e h̄ autē qd̄ demonstrat istō p̄ nomē demonstratiuū h̄ cū dicit h̄ ē corp⁹ rē. ē magna dubitatio. **A**d h̄ autē dixerūt aliq̄ doctores q̄ istō p̄nomē h̄ demonstrat corp⁹ christi. Alij dixerūt q̄ demonstrat substātiā panis. **S**z istō salua reuerētia dicētū non est vez. et arguo sic p̄ eos p̄m sentētiā oīm doctoz et p̄m v̄itatē. verba sacramētalia efficiūt illō qd̄ significāt. s̄z v̄ba pdicta. s̄z h̄ ē corp⁹ meū si efficiūt q̄ corp⁹ xp̄i sit corp⁹ xp̄i. qz añq̄ v̄ba ista p̄ferēt iā corp⁹ xp̄i erat corp⁹ xp̄i. nec etiā efficiūt q̄ panis sit corp⁹ xp̄i. qz ista ē falsa. substātiā panis ē corp⁹ xp̄i. q̄ istō p̄nomē h̄ nō demonstrat corp⁹ xp̄i nec substātiā panis. **E**t p̄p̄t h̄ dicūt aliq̄ q̄ istō p̄nomē h̄ nihil demonstrat. qz ista v̄ba dicūt recitatiue a sacerdote. et iō istō p̄nomē h̄ nō tenet demonstratiue s̄z materialiter tm̄. **S**z istō nihil ē dictū. qz nō tollit difficultatē. qz licet ista v̄ba dicāt nō recitatiue a sacerdote cōsecrāte. tm̄ christ⁹ cōsecrās i die cene nō dixit ista v̄ba recitatiue. et iō qm̄ dixit ista v̄ba istō p̄nomē h̄ aliqd̄ demonstrabat. et sic remanet eadē difficultas q̄ pus. **E**t ideo dicūt aliq̄ q̄ istud p̄nomē h̄ nihil d̄mōstret determinatū sed demonstrat aliqd̄ indetm̄iatū. vnde qm̄ dicitur. hoc est corpus meū in p̄sona christi optet q̄ precedant aliqua verba p̄ que detur intelligi q̄ christ⁹ dixit hec v̄ba. h̄

est corp⁹ meus, et est sensus. H⁹ qd⁹ continet sub illis speciebus qd⁹ sit istud est corp⁹ meū. Et si obijciat qd⁹ illud qd⁹ continetur sub istis sp⁹bus p⁹ toto tpe q⁹ dicunt⁹ verba ē panis. qz corp⁹ christi nō incipit ibi essenisi post platōem vltime syllabe. s. um. q⁹ nō dicunt sic. H⁹ est rē. sit sensus qd⁹ illud qd⁹ continet sub istis sp⁹bus sit corp⁹ christi. erit sensus qd⁹ panis ē corp⁹. qd⁹ ē fallum. Dicendū qd⁹ ista ppositio h⁹ ē rē. sicut et quilibz alia donec tota pferat nō ē pfecta. nec pfectū sensuz generat in aīo auditoris. et ideo nō ē iudicādū de ei⁹ veritate quiscz sit tota plata. Costat autē fm fidē qd⁹ istud qd⁹ continet sub istis sp⁹bus post platōez vltime syllabe est corp⁹ christi. Et iō vere dicunt qd⁹ istud pnomē h⁹ de mōstrat illd⁹ qd⁹ continet sub illis sp⁹bus qd⁹ cūqz sit illud. Et ista sufficiant de forma consecratōis corporis christi.

De forma consecratōis sanguinis christi.

Alia pars quarti capituli.

Quoniam circa formā consecratōis sanguinis christi sciendū ē qd⁹ in quibus verbis consistit forma consecratōis ē duplex opinio. Nam sctūs tho. de aqno et sui seqces dicunt qd⁹ forma consecratōis sanguinis consistit in his verbis. Hic ē enim calix sanguinis mei novi et eterni testamēti mysteriū fidei q⁹ p vobis et p multis effūdet⁹ in remissionē peccatorū. Ita qd⁹ oīa ista verba sūt de essentia forme et q⁹ aliqd⁹ istoz verborū dimitteret nihil faceret. Et ratio sua est ista. qz de essentia et integritate alicui⁹ ppositōis sūt nō solū subiectū et pdicatū. sed etiā ea q⁹ sunt determinatōes subiecti et pdicati. s. ista verba novi et eterni testamēti vsqz ad peccatorū sunt determinatōes pdicati. s. calix sanguinis mei. qz oīa sunt de essentia et integritate istius ppositōis. Hic ē calix rē. qz oīa sunt de essentia forme. Ag⁹ autē Henric⁹ de Gandavo et sui seqces dicunt. qd⁹ in istis verbis tūc h⁹ ē calix sanguinis mei: consistit forma consecratōis sanguinis. et tūc istis verbis dictis statim ē ibi sanguis christi. Alia autē vba q⁹ sequunt⁹. s. eterni et novi testamēti rē. nō sunt fm istos de essentia forme. nec de necessitate faciēti: s. solū de necessitate pcepti. Cū q⁹ dimitteret aliqd⁹ istoz verborū novi et eterni testamēti licet quē peccaret tūc se consecraret. Et rō istoz ē ista. qz p formas sacramētales nō importat de ne

Tracta. III. prime partis

cessitate sacramēti nisi illud quod efficiūt. sed essentia sanguinis christi in isto sacramēto directe et explicite signat per ista verba. **g**u-
cise constitit forma consecrationis sanguis in his verbis. **Q**ue istarum
opinionum sit verior fateor me nescire. **P**rimam tamen reputo securam
ore. et ad eam confirmandam adducit frater Bernardus de ganacho quon-
dam clericus claromontensis et baccalarius in theologia parisius in
correctorio suo in magistris Henricum talia duo signa. **P**rimum est
quod sacerdos in missa non ostendit populo sanguinem christi ad adorandum
dum quisque compleverit omnia verba predicta. scilicet hunc est calix etc. versus qui remissionem
peccatorum. et statim his verbis dicitur elevat calicem ostendens san-
guinem christi populo ad adorandum. in signum quod tunc completa est con-
secratio sanguinis et ante non. **S**ecundum signum est quod beatus Ambrosius
quod est unus de quattuor doctoribus principalibus ecclesie in missali suo
scripsit formulas sacramentorum omnium litteris aureis. et in eodem missali
scripsit omnia verba predicta aureis litteris. **g** de intentione beati Ambrosii
fuit quod omnia verba predicta sunt de forma consecrationis sanguinis christi.
Judicio etiam meo parvo illud videtur esse de intentione illius decreti
taliter **S**ancti marthe. extra de cele. miss. **A**usus enim decretalis est iste
Quidam episcopus attendens et videns quod in nullo evangeliorum invenitur quod
aliquis evangelistarum posuerit ista verba mysterii fidei. mirabatur
quod fuerit tante audacie quod fuit ausus verbis sacramentalibus iterum
ponere ista verba. et super hoc consuluit dominum papam. **E**t constat quod in-
tentio sua erat quod istud esset de integritate forme. alias questio sua
esset nulla. quod eodem modo posset quicquid de quolibet verbo tori canonis.
Et papa non reprehendit eum de questione illa. imo promittat. **E**t sic vi-
detur quod omnia illa verba sunt de integritate forme. **E**t quicquid sit de
veritate istarum opinionum nescio. consulo tamen cuilibet celebranti quod omnia
verba predicta dicat sub unico preterito. et cum actuali intentione quantum
poterit consecranda. **S**ciendum autem quod per ista verba istius forme tan-
guntur quattuor beneficia que recipimus a passione christi. **Q**ui passio-
nis istud sacramentum est memoratiuum. iuxta verbum apostoli Pauli. i. ad
Chorinthios. vi. dicentis. Quotiescumque manducabitis panem hunc et cali-
cem bibetis mortem domini annuntiabitis etc. **P**rimus effectus siue
modus beneficii passionis christi est quod per ipsam sumus a peccatis demeritis
liberati. **E**t istud tangit in forma sacramenti cum dicitur. **D**icere ca-

Ux sanguis mei. Sicut enim olim filij isrl fuerunt de prate et ser-
uitute pharaonis per sanguinem agni paschal liberati. sic populus fi-
delis est a prate demonis liberatus per sanguinem christi. Item quod con-
fiteatur beatus Jobes in Apocalypsa. cap. v. de christo. Redemisti nos
deo in sanguine tuo. **S**ecundus effectus sine secundum beneficium quod re-
cepimus a christi passione est quod per ipsam sumus celestis glorie heredes
effecti. Et istud tangit in forma ista cum dicitur. noui et eterni
testamenti. Sicut enim pater condens testamentum filios heredes
instituit. sic et christus nouum testamentum ordinans fideles instituit
heredes glorie patris. Et istud testamentum fuit in sua passione confir-
matum. quia testamentum morte testatoris confirmatur. ut dicit apostolus ad
Hebr. ix. Et hoc est quod dicitur idem in eadem epistola dicens de christo
Nouum testamentum mediator est ut morte intercedente re promissi-
onem accipiant qui vocati sunt eterne hereditatis. **S**ciendum autem
quod lex euangelica dicitur nouum et eternum testamentum ad differentiam legis
mosayce que fuit testamentum veterum et transitorium. Et dicitur nouum
quia noua promittit. scilicet bona celestia. que nunquam leguntur promissa in veteri
testamento. sed solum bona temporalia. et ideo quia bona temporalia transito-
ria sunt. id est testamentum veterum transitorium fuit. sed quia bona celestia
eterna sunt. id est testamentum nouum vocatur eternum. Dicitur etiam nouum
quia nouo modo fuit institutum. scilicet a sanguine christi. lex enim mosayca fu-
it instituta cum sanguine aialium. Item quod legitur et recitatur apostolus in epistola
ad Hebr. ix. c. dicens. quod postquam Moyses scripsit legem in libro et
legerat coram omni populo aspexit librum et populum sanguine vitulorum
et hircorum dicens. hoc est sanguis testamenti. **S**ed lex euangelica fuit in-
stituta mediante sanguine christi. Item quod dicitur ipsemet christus
Lu. xxij. dicens. Hic est calix noui testamenti in sanguine meo. Et
ista ratio tangit apostolus ad Hebr. ix. Non enim per sanguinem hircorum aut vitu-
lorum. sed per proprium sanguinem introiit seculum in secretam eternam redemptionem inueterata.
et id est noui testamenti mediator est. **T**ercius effectus sine etiam beneficium
quod per passionem Christi accepimus est quod per ipsam sumus de fide catholica in-
formati. et istud tangit in forma ista sacramenti cum dicitur misterium fi-
dei. Sic enim dicit Ambrosius in libro. qui vocatur exameron. sanguis extractus
de subala dextera colube valet ad illuminandum oculos corporales. ita sanguis christi qui eruitur de latere eius dextro pedes

Tracta. III. prime partis

in cruce valet ad illuminandū oculos spūales aīe ad credēdū ea q̄ sunt fidei. Et in hui⁹ figurā velū tēpli qd̄ occultabat ea q̄ erant intra scāsanctoꝝ fuit i passioe christi scissum. i signum q̄ ea q̄ erāt occultata ⁊ velata sub vmbra legis ⁊ pphetaz fu erūt māifestata et reſerata. **Quart⁹** effect⁹ sine q̄tū bñficiuz qd̄ p passionē christi recepim⁹ ē q̄ p ipam sum⁹ a pctis mun dati. ⁊ h̄ tangit i forma ista cū dicit. i remissionē pctōꝝ. Et d̄ h̄ loq̄tur bñtis **Johes** in **Apoc. i.** dicens. **Dilexit nos ⁊ lauit nos a pctis nr̄is in sanguie suo.** Et his patet q̄ forma cōsecratōis corpis christi p̄sistit p̄cise i his verb. **Hoc ē enī corp⁹ meū** **Mat. xxvi.** **Mat. xiiij.** **Joh. xii.** **Lu. xxij.** ⁊ i. ad **Thoz. xi.** Forma aut̄ p̄secratōis sanguis p̄sistit i his v̄bis. **Hic est calix sanguis mei** ⁊c. vsq; ibi. i remissionē pctōꝝ. **Uñ** q̄uis oīa verba cathōis debeāt dici cū maḡ attētoe ⁊ deuotioe ⁊ mētis recollectōe. ista tñ v̄ba sp̄alit cū summa deuotioe ⁊ actua li intētoe q̄tū possibile est debēt dici. Et si aliq̄s q̄rat vel dubitet q̄re i forma p̄secratōis sanguis nō dicit. **hic ē sanguis me⁹.** sicut i p̄secratōe corpis dicit. **hoc ē corp⁹ meū.** P̄ōt dici q̄ causa hui⁹ ē ista. h̄ ei sac̄m ordiat ad vsuz fidelū : q̄ vs⁹ est spūal̄ et sacramental̄ māducatio q̄tū ad corp⁹ ⁊ spūal̄ ⁊ sacramental̄ pot⁹ q̄tū ad sanguinē. Et q̄ homies magis abhorre rēt bibere sanguinē q̄ p̄medere carnes. iō ad remouēdū horrōrē nō d̄ i forma p̄secratōis sanguis. **Hic ē sanguis meus** sicut dicit i forma p̄secratōis corpis christi. **H̄ ē corp⁹ meū.** s̄ dicit. **hic ē calix sanguis mei.** Et ē ibi qd̄a figura quā grāmatici vocāt methonomiā. s. q̄n̄ ponit̄ p̄tines p̄ p̄cto. sic q̄n̄ d̄. bibatis istud vas vini. q̄ nō ē sensus q̄ hō bibat vas: sed q̄ bibat vinū qd̄ p̄tinet i vase. **Silz** q̄n̄ d̄. **hic est calix sāguinis mei.** nō ē s̄sus q̄ virtute verbor̄ sit ibi calix. q̄ antea erat ibi. sed q̄ ibi sit sanguis christi. **Si** aliq̄s dubitaret q̄re i forma p̄secratōis corpis xp̄i nō d̄. **H̄ est corp⁹ meū** qd̄ p vob tradit. sicut dicit i forma cōsecratōis sanguis. q̄ p vobis effūditur. cū ita bñ fuerit corp⁹ p nob traditū sic sanguis effusus. **Ad h̄** dicēdū ē q̄ istō sac̄m est remōratiū passiois ⁊ mortis christi. **Ita** dicit ap̄tus **Paul⁹** i. ad **Thoz. xi.** **Quotiescumq;**

De eucharistia

māducabitis panē hūc ⁊ calicē bibetis mortē dñi annūciabitis donec veniat. dies. s. iudicij. **Christus** etiā instituēs h̄ sac̄z dixit **Lu. xxij.** Hoc facite q̄ntienscūqz sumis̄ i meā p̄memoratiōnem. h̄ ē i memoriā mee passiōis. Passio autē ⁊ mors christi meli⁹ representat p̄ effusioē sanguis q̄ p̄ traditōē sui corpis. ideo d̄r i forma p̄secratiōis sanguis. q̄ p̄ vob̄ effundet. ⁊ n̄ d̄r i p̄secratiōē corpis qd̄ p̄ vobis tradet. **Notādū** etiā q̄ licz ex v̄tute v̄borū forme p̄secratiōis corpis sub specie panis sit t̄m corp⁹ christi. ⁊ v̄tute forme verborū p̄secratiōis sanguis sub specie vini sit tantūz sanguis christi. t̄m ex q̄dā naturali cōcomitātia sub v̄traqz specie ē tor⁹ christi ver⁹ de⁹ ⁊ ver⁹ hō. ita dicit̄ in ps̄a de corp⁹ christi. vbi d̄r. Caro cibus sanguis potus. manet christi t̄m tor⁹ sub v̄traqz specie.

De loco in q̄ debet missa celebrari Cap. V
Quoniam oim̄ philosophorū sentētia q̄ mirabil̄ ē influētia loci. p̄p̄t̄. **At** reuera ē mirabil̄ int̄tū q̄ rē mutat ⁊ alterat a sua natura. sic̄ narrat **Aristoteles** i libro d̄ plātis. de pomis persic̄ dicit̄ a ps̄a vbi p̄mit̄ inuēta fuerunt. **Nā** illa q̄ nascūt̄ ibi p̄mesta int̄ficiūt. ea autē q̄ nascūt̄ h̄ sūt ad p̄medendū suavia ⁊ iocūda. **Et** q̄ pater manifeste q̄nt̄ fac̄ locus ad mutatōē rei. **Et** p̄p̄t̄ h̄ fuit p̄ceptū filijs̄ isrl̄ i li. **Deuter. xij. c.** q̄ nō offerret̄ sacrificiū nisi in loco quē dñs elegisset. **Si** em̄ sacrificiū israeliticū qd̄ decarnib⁹ hircorū vitulorū ⁊ agnoz̄ fiebat offerri nō debebat nisi i loco sc̄to ⁊ mūdo. q̄nto magis sacrificiū catholicū in q̄ christi ver⁹ de⁹ et ver⁹ homo offert̄ nō d̄z offerri nisi i loco sc̄to ⁊ mūdo. **Uñ** loc⁹ in q̄ regularit̄ d̄z missa celebrari ē ecclia. **Et** ita dicit̄ **Aug.** Extra eccliam nō ē loc⁹ veri sacrificij. **Et** dico regularit̄. q̄ i aliq̄b⁹ casib⁹ p̄t̄ missa celebrari extra eccliam. **Notādū** autē q̄ ecclia q̄ ad nūc p̄t̄ duob⁹ modis p̄siderari ⁊ accipi. **Or** vno mō ecclia idē est qd̄ p̄gregatio fidelium. q̄ p̄gregatur fide ⁊ charitate. ⁊ ita accipit̄ **Aug.** eccliaz q̄n̄ dicit̄ q̄ extra eccliaz. i. extra fidē ecclie nō ē loc⁹ veri sacrificij. **Alio** mō ecclia idē est qd̄ ista domus material̄ in q̄ dicit̄ hore ⁊ misse. ⁊ extra eccliaz sic̄ dicit̄ p̄t̄ in aliq̄b⁹ casib⁹ missa celebrari. sic̄ i honesto exercitu. v̄l q̄n̄ ad ali

long missa se regit

di

ctis
 edidit
 abet ca
 ligum
 dicit fu
 dicitur
 tis man
 dy. Sed
 s̄ clau
 na colō
 ni corp⁹
 dicit
 hic est
 i sp̄s
 de ⁊ mē
 ⁊ actua
 ⁊ vel du
 sanguis
 dicit
 v̄l est
 ⁊ sacra
 bhorre
 lū hor
 meus
 meū. s̄
 a grāma
 ac q̄n̄ d̄
 sed q̄
 agnūm
 rat ibi.
 dei for
 vob̄ tra
 s̄ effude
 effusus.
 ⁊ mors
 iētūz

Tracta. III. prime partis

quā festiuitatē vl' ad deuotōez alicui' sancti: vl' obsequiuz alic' defuncti: vl' ad aliqm missaz nouā. vl' ad aliqd aliō tale pueit multitudo magna ppli: et ecclia ē parua. ita q' nō p' ibi recipi ppls. p' i cimiterio vl' in aliq' alia platea honesta et mūda erigi altare. et d'z ita decēter aptari ne puluis l' fiat' vēti vl' aliqd aliō tale possit ibi aliqd offendiculū i'ferre. **P**eliceria etiā dyocesanī p' p' aliqm necessitatē missa celebrari i' domo alic' i' aliq' camera apta ad h. ita tñ q' sp celebret sup altare portatile qd ponat sup aliqm tabulā lapideā alicui stipiti annexam bñdictā ab epō. **E**t ista tabula d'z esse itegra. q' si esset fracta nō deberz ibi missa celebrari. nec etiā si esset a stipite amota. imo peccaret q' ibi celebraret. **I**sta etiā tabula debz esse lapidea et nō de aliq' alia materia. **E**t hui' rō ē vna. qz christ' q' ibi imolat vocat' petra. **U**n dicit apl'us. i. ad **E**hoz. x. **P**etra aut' erat christ'. **A**lia causa ē. qz sepulch'z christi qd representat altare fuit et excusuz de petra. vt d'z i' **M**arco. **E**t p' istā eandē rōez corporalia debēt esse lineā. et nō de aliq' alia materia. qz christ' i' mō numēto fuit inuolut' in sindōe munda. i. in lino cādido. **E**t corporalia significāt illa lintheamīa in qb' christ' fuit mortu' inuolut'. **A**lit' etiā nō d'z esse de vitro. qz de facili possz frāgi. nec de ligno. qz lignū ē porosuz. et i' poris possz sanguis subitrare. **N**ec d' calibe. nec de cupro nec auricalco. qz iducit fastidiū et nauseā: et estz piculū d' vomitū. **P**otest aut' fieri de auro et argēto vl' stagno. **S**ciēdū aut' q' qñ altare ē totū bñdictū nō op'z q' sit ibi tabula alia. **N**otādū etiā q' altare siue sit i' ecclia siue extra eccliaz sp d'z erigi vsus oriētē. ita q' ille q' dicit missaz habeat faciē ad oriētē. **E**t rō ē vna. qz christ' vocat' oriēs. **L**u. i. **V**isitauit nos oriēs ex alto. **E**t de christo cāt' ecclia. **O**riēs splēdor luc' etne. **A**lia cā ē. qz fm qd dicit p'hi. ps oriētāl' ē dextra ps celi. **S**im' at' qd dicit xps i' **M**at. xxv. c. statuet bonos a dextris. **E**t q' i' iudicio mereamur poni a dextris dēm' orare vsus oriētē. **E**t qz pncipalior oīm orōnū ē missa. iō q' dicit missā d'z h'ē faciē vs' oriētē. **D**z at' ecclia i' q' d'z missa sit psecrata vl' nō nihil fac' ad missā. licz q'ntū ad solēnitatē misse sp si possibile sit dbeat dici i' ecclia psecrata. cū sit ml'

Altare
quocūq' sit
ponēdū b
erigēdū
qz oriētēz
vocat'

tū honorificū ⁊ vtile ecclīaz eē ⁊ secretā. qz qñ aliq̄s cā orōis i
trat ecclīaz ⁊ secretā pctā veialia sibi remittūt. **S**ciēdū autē q
in nani nunq̄s debz celebrari missa ppter piculū effusiois san
guinis. In ecclīa etiā sanguis vel seminis effusioe polluta
nō debz missa celebrari. **E**t si aliq̄s ibi celebraret **g**uit pecca
ret. Non tñ ex h̄ efficeret irregularis sic fuit declaratū p dñm
Bonifaciū octauū extra de sen. excō. c. is qui. li. vi. **S**i etiam
ecclīa essz p̄dicto mō polluta nō posset i cimiterio sibi p̄tiguō
celebrari. qz qñ ecclīa est polluta silz cimiteriū sibi contiguū
pollutū reputat. nō tñ ecōuerso. id ē si cimiteriū sit pollutuz
qz ecclīa sibi p̄tigua sit polluta. cū p̄ncipale trahat annexum
⁊ nō annexū p̄ncipale. vt habet extra de p̄se. ec. vel alta. si ec
clesia. li. vi. **U**nde in cimiterio cōtiguō ⁊ annexo ecclīe pollu
te nō debet aliq̄s celebrare. nec etiā debet ibi aliquis sepeliri.
Secus esset si cimiteriū nō essz p̄tiguū ecclīe. qz posito qz ec
clesia esset polluta cimiteriū nō p̄tiguū ipi ecclīe nō esset pol
lutū. vt patet in ca. p̄allegato. **T**empore etiā interdicti nō de
bet dici alta voce nec ianuis ap̄tis missa. nec etiā alie hore i ec
clesia nisi i q̄tuoꝝ festiuitatibz. s. i die natal' dñi. in die resurre
ctōis dñi. i die p̄thecostes. i die assumptōis br̄e **M**arie. **H**e
autē ecclīe defraudaret officijs debitz. ⁊ ne diuinū officiū negli
gat. ⁊ ne fideliiū deuotio minuat. ⁊ ne ifideliū i deuotio augea
tur. tpe cuiuscūqz interdicti ianuis clausis excōicatis ⁊ inter
dictis expulsis. cāpanis etiā n̄ pulsatz dz missa ⁊ torū reliquuz
officiū diuinū tam diurnū q̄s nocturnū dici submissa voce i
ecclīa. ita qz nō possit audiri ab alijs q̄ sunt extra. **D**ia ista ha
bet extra de sen. excō. et interdic. in. c. alma mater. li. vi. **E**t q̄
h̄iū fecerit ē irregularz ⁊ ineligibil. nec etiā ipe p̄t eligere. nec
p̄t absolui nisi i articulo mortz tñ nisi p̄ sedē aplicā. vt habet
de sen. ex. c. is q̄. li. vi. **A**liq̄ etiā excōmūicato p̄sente null' dz
celebrare i ecclīa aut alibi. alioq̄n peccaret mortalz. ⁊ vltra h̄
esset suspēsus ab igressu ecclīe. nec possz absolui nisi ab illo q̄
tulit sententiā excōicatiois. vt habet extra de p̄ui. c. ep̄oz. li. vi.
Et istud nō dz p̄tēni. qz si suspēsus celebraret essz irregularz.
vt habet exp̄sse extra de sen. ex. si cui. libro. vi.

Tracta. III. prime partis.

Quo tpe debz missa celebrari **Cap. VI.**
Dicit Salomō. *Qua tps habēt. ⁊ h rōnabilit. res em penes varietatē tēporū maximā acq̄rūt imutatio nem.* **Q**d euidentissime p̄r apparere i lactuca. q̄ cū tpe sue inuētur frigide ⁊ hūide sit nature feruorūq; sanguis ⁊ colere extictiua. exq̄ frōdescit i humorē ⁊ uertit i calidū ⁊ siccu ⁊ amay qd̄ obest colericis ⁊ sup calefactis. **E**x q̄ liq̄de apparz q̄sunt res penes mutatōez tēporū mutant ⁊ alterant. **Q**d satis pulchre fuit figuratū. **Exo. xvi. c.** vbi legit q̄ māna collectuz tpe debito erat habēs omē delectamētū ⁊ oēs sapore suauitatis. **Q**n̄ aut colligebat tpe nō debito. s. die sabbati ⁊ putrebat ⁊ hūibz scatebat. **E**t istd̄ māna erat figura corpis christi. sic d̄r i hystoria de corpe xpi: vbi d̄r. **H**ui⁹ sacri figura p̄cellit qn̄ dñs pluit māna p̄ribz i deserto. **S**icut ḡ illud māna nō debebat colligi nisi i tpe debito. ita istd̄ sacratissimū sacrificiū non debz offerri nisi i tpe debito ⁊ statuto. **S**ciēdū ḡ q̄ missa dz celebrari de die ⁊ nō de nocte. nisi i festo natiuitatis dñi. in q̄ missa celebrat i media nocte. qz illa hora fuit nat⁹ christi. de h̄ tñ magis dicit isra. **A**n̄tiqtus etiā i vigilia resurrectionis dicebat missa de nocte. **U**n̄ i orōe misse adhuc d̄r. **D**e q̄ h̄ac sacratissimā noctē rē. **R**ō q̄re missa celebrat de die ⁊ nō de nocte vna ē. qz i missa rememorat passio christi q̄ fuit facta de die ⁊ nō de nocte. **A**lia rō ē. qz p noctē figurat stat⁹ pcti. p diē status grē. vt dicit glo. sup istd̄ ioh̄i apli ad **R**om. xiiij. **A**b̄iicia mus opa tenebray. i. pctā: ⁊ iduamur arma lucis. i. virtutes q̄ sunt arma grē. **A**d significādū ḡ q̄ ille q̄ dicit missaz debz esse in statu grē ⁊ sine pctō: ideo d̄r missa de die ⁊ n̄ de nocte. **Q**ua aut̄ hora debz dici missa notandū q̄ tres sunt hore p̄ncipales q̄bz dz dici missa. s. tertia sexta nona. **E**t magis i his tribz hore q̄ i alijs debz dici missa. **R**ō est: qz vt eni frēq̄nt dictū est missa d̄r i memoriā passiois christi. christ⁹ i istis tribz hore fuit crucifix⁹ ⁊ passus. **H**ora em̄ tertia fuit crucifix⁹ lignis iudeoz ⁊ sentētia **P**ylati: qz hora tertia clamabāt iudi. crucifige eū. ⁊ i illa hora **P**ylat⁹ adiudicauit satisfieri petitiōi eorū. **H**ora sexta fuit eleuat⁹ i cruce. **U**n̄ d̄r **Mat. xv.** **E**rat autē

hora q̄si sexta ⁊ crucifixerunt eū. Hora aut̄ nona emisit sp̄m. **U**n̄ d̄r in **M**arth. xxvij. Et circa horā nonā exclamavit ro-
ce maḡ. ⁊ seq̄tur. ⁊ emisit sp̄m. Et istud itelligo de missa q̄ di-
c̄i solēnit̄ in eccl̄ia. qz misse particlares possunt dici a puncto
aurore vsqz ad sextā. ⁊ i dieb̄ ieiuniorū vsqz ad nonā. **P**o-
nā aut̄ nō debz celebrari missa nisi forsan i dieb̄ ieiunioꝝ ⁊ ra-
tōe ordinū. **I**ncidēralit̄ aut̄ notādū est qz nō solū missa. vtz
etiā alie hore canonice dicūt̄ i memoriā passiōis christi. **M**a-
tutine enī dicunt̄ i memoriā qz christ̄ hora matutinali fuit ca-
pt̄ ⁊ vinc̄t̄ fuit duct̄ ad Annā p̄ncipē sacerdotū vbi fuit ml̄-
tiplicit̄ delusus. Et deb̄t̄ dici matutine media nocte. iuxta
bū ps̄. cxvij. **M**edia nocte surgebā ad p̄fiteḡdū tibi r̄c. **P**ria
d̄r in memoriā qz christ̄ illa hora i domo cayp̄be ligat̄ ad co-
lūnā fuit durissime ⁊ ḡuissime flagellat̄. ita qz fm̄ qd̄ p̄dixerat
Isaias p̄pheta a plāra pedis vsqz ad v̄tricē nō erat sanital̄ i eo
Tercia aut̄ dic̄i i memoriā qz illa hora christ̄ fuit ductus ad
pylatū. ⁊ crucifix̄ fuit linguis iudeoꝝ clamātū ⁊ dicentiū.
Tolle tolle crucifige eū. Et fuit illd̄ ipletū ps̄. xxi. **S**p̄uerunt
sup me os suū sic leo rapiēs ⁊ rugiēs. **S**exta d̄r i m̄oziā
qz i illa hora xp̄s expoliat̄ ⁊ illusus ⁊ a milicib̄ fuit clauat̄ i
cruce. ⁊ tūc fuit ipletū illd̄ ps̄. xxi. **F**oderūt man̄ meās ⁊ pe-
des meos. **N**ona d̄r i m̄oziā qz i illa hora christ̄ felle ⁊ aceto
potat̄ expirauit dicēs. **P**er̄ i man̄ tuas cōmēdo sp̄m meū. et
fuit ipletū illd̄ ps̄. lxxvij. **D**ederūt i escā meā fel. ⁊ i siti mea po-
tauerūt me aceto. **V**espe aut̄ dicūt̄ i m̄oziā qz i illa hora xp̄s
fuit dat̄ a pylato nobili decuriōi **J**oseph. ⁊ p̄ eū fuit d̄ cruce
deposit̄. **L**ōpletoriū d̄r in m̄oziā qz christ̄ illa hora a matre
sua tristissima ⁊ alijs sc̄tis ml̄ierib̄ lamētat̄ ⁊ aromatib̄ cō-
dit̄ fuit posit̄ i sepulchro. Et sic bonū est ⁊ agruū vt̄ q̄libz
septē horaz dicere in hora det̄miata. **I**uxta illd̄ ps̄. cxvij.
Sep̄ties in die laudē dixi tibi. **V**tz qz p̄p̄ rei familiar̄ oc-
cupatōnez vl̄ p̄p̄ h̄uānā fragilitatē neq̄t̄ istud seruari. seruet̄
t̄ illud qd̄ ordinatū est extra de cele. mis. c. p̄sbiter. vbi d̄r sic.
Presbiter matutinali officio expleto. s. media nocte mane p̄-
sum sue seruitutis. v̄idelicet p̄mā: terciā: sextā: nonā: ⁊ esp̄am qz

Tracta. III. prime partis.

psoluar. Ita tñ vt horis ppetētibz iurta possibilitatē aut a se
aut a scholaribz publice ppleant. Deinde pactis horis visitatis
ifirmis si voluerit ercat ad op⁹ rurale ieiun⁹. Et dicant om̄s
iste hore p modū q̄ p̄cipit extra eo. ti. c. Dolētes. vbi p̄cipit q̄
officiū diuinū tā diurnū q̄ nocturnū dicat studiose p̄ter z
deuote. z q̄ scient trāsgredit̄ istū modū atq̄ mādatuz sciat se
mortalz peccare. vtpote qz est trāsgressor p̄cepti ecclie. **Nota**
dū autē q̄ null⁹ dicat missaz q̄uscq̄ dixerit matutinū. s̄z p̄gruū
essz z necessariū q̄ p̄ma dicat añ missaz. **Alie** etiā hore p̄ter ve
spas z p̄pletoriū possunt dici añ missam. **Nota** dū q̄ sacer
dos nō debet dicere seu facere officii p̄ volūtate sua. s̄z de tpe
vel de sanctis de quibz agit̄ in illa terra.

*Thelphorus
statuit autē
dicitur hō
nō celebra
dum.*

Quoties debet i die missa celebrari **Ca. VII.**
Quā dicitū ē q̄ missa debz celebrari de die. restat dicere
quātes in die debz dici missa. Et est sciēdū q̄ p̄m quod
d̄r extra de cele. mis. c. p̄suluisti. null⁹ debz dicere missam nisi
semel in die. Valde em̄ felix est q̄ digne celebrat vnā. Excipit̄
dies natiuitatis dñi. q̄ die celebratur tres. ita q̄ vn⁹ sacerdos
p̄d̄t illa die celebrare tres missas. vt h̄f de p̄se. dist. i. c. xvi. no
cte sancta. Et ratio q̄re dicunt̄ illa die tres. **Una** ē p̄p̄t myste
riū. qm̄ p̄ istas tres representant tres stat⁹. s. añ legē. sub lege. et
stat⁹ gr̄ie. **Illā** missa q̄ cantat̄ i mediā nocte rep̄ntat statū qui
fuit añ legē. qm̄ tot⁹ mūd⁹ erat i tenebris. **Un̄** i missa illa can
tat̄ illa p̄phetia Isa. ix. Popul⁹ gētū q̄ ābulabat i tenebris
vidit lucē magnā. **Secda** missa q̄ cantat̄ i auroza significat sta
tū q̄ fuit sub lege. in q̄ statu inceperūt christuz scire p̄p̄t dicere
legē et p̄phetaz. s̄z nō habebāt p̄fectā noticiā de eo. Et iō can
tat̄ in auroza. qm̄ icipit apparere lux diei s̄z nō dare. **Un̄** i illa
missa cātat̄. Lux fulgebit. **Tercia** missa d̄r i claro die. z signi
ficat statū gr̄e i q̄ sum⁹. Et d̄r officii. Puer nat⁹ ē nob. **Alia**
cā ē ad rep̄ntādū tres natiuitates christi. **Pr̄ma** d̄r ad rep̄
sentādū natiuitatē etnā q̄ nascit̄ ex deo p̄re. **Un̄** d̄r i introitu.
Dñs dixit ad me fili⁹ me⁹ es tu. Et d̄r illa missa de nocte qm̄
ē tps obscurz ad designādū q̄ illa natiuitas ē nobis occulta.
Secda dicit̄ ad rep̄ntādū natiuitatē sp̄nalē q̄ nascit̄ christ⁹ i

De eucharistia

25

aiabo iustoz p gra. **Uñ** carat in illa missa. Lux fulgebit sup
nos. lux fulget. s. gra dei. Tercia repñtat natiuitatē tpalez q̄
nat^o est ex brā Maria v̄gine p salute nra. **Uñ** cantat: Puer
nat^o est nobis. **Uñ** tñ si p̄siderant euāgelia q̄ dicūt i missis
istis Prima missa repñtat natiuitatē tpalē q̄ christ^o nat^o est
fm carnē ex Maria v̄gine. **Uñ** illd euāgeliz qd legit in illa
missa. s. Exijt edictū rē. totū loq̄tur de ista natiuitate vt patz
intucti. **Secda** repñtat natiuitatē spūale. tūc eni legit illud
euāgeliz. Pastozes loq̄bant. qd totū p̄t intelligi de ista spūali
natiuitate rē. **Tercia** repñtat natiuitatē etnā q̄ nascit ex pa
tre. **Uñ** tūc dicit illd euāgeliz. In p̄ncipio erat v̄bū. qd totū
loq̄t de natiuitate filij dei. **Notādū** etiā q̄ in die pasceue n̄
dz dicit missa. **Et** rō ē. qz istd sac̄m ē figura passiōis christi. q̄
tali die fuit facta. z veniēte v̄itate. s. passiōe p̄ illa die dz cessa
re figura. Alijs aut̄ dieb nō dz dicere sacerdos nisi vnā mis
sam nisi i casu necessitat̄ in q̄ p̄t celebrare duas tñ. **Et** vnus
casus ē si aliqs morit̄ z sacerdos celebravit missaz de die pōt
dicere p̄ defūctis. s. de req̄em. dūmodo adhuc sit ieiun^o z nō
sit alt^o sacerdos q̄ celebret. **Ali^o** casus ē. si sit aliqs i piclo mor
tis z petat cozp^o xpi sibi dari. z sacerdos nō habeat hostiā cō
secratā p̄ itez celebrare. dūmō vt p̄dixi sit ieiun^o. z nō sit ali^o
q̄ sit etiā pat^o celebrare. qd sp̄ ē intelligēdū. **Ali^o** casus ē p̄p̄
nc̄itatē nuptiarū. qñ. s. tps nuptiarū trāsit. **Si** dicta missa su
pveniāt aliq̄ q̄ habeāt v̄here p̄t itez sacerdos celebrare dūm
mō sit sic sup̄ dixi. **Ali^o** casus ē p̄p̄ nc̄itatē pegrinorū. qñ scz
supveniūt pegrini dicta missa. **Et** istū casū ponit Ray. in sū.
sua. **Sz** salua ei^o reuerētia istd videt̄ exisse v̄ ca. **Te** referēte.
extra de cele. mis. **Casus** enī illi^o capli ē q̄ archieps **Depōri**
n^o i die cene dñi de antiq̄ p̄suetudie tenet̄ p̄secrare crisma i ec
clesia sepōrina. z idē archieps eadē die ascēdit de mane de cō
suetudine ad gargamenā eccliaz vt recipiat ibi pegrinos illi^o
loci. z ibi a clero z p̄plo celebrare p̄pellit. **Uñ** sup̄ h̄ ip̄loz auit
p̄siliū pape. **Et** papa rñdit q̄ in ecclia sepōrina in q̄ tenet̄ cris
ma p̄secrare tñmodo debeat celebrare. **Et** q̄ manifeste appa
ret q̄ rōe pegrinorū nō dz p̄stitutio de vnica missa in die cele

d 4

Tracta. III. prime partis

brāda trāsgredi. **U**n saluo meliori iudicō magis approbo istā
psuetudinē q̄ fuať i aliqb̄ ecclesijs gallicanis. qn̄. i. dicta mis
sa veniūt aliq̄ pegrini ad aliqm̄ eccliaz si nō sit ibi aliq̄s sacer
dos par^o celebrare. sacerdos iduit se sic si debet dicere missā
z dicit eis officiū de brā v̄gine maria v̄l de spūsc̄to. v̄l de trini
tate. v̄l de illo sc̄to p̄ q̄ fit pegrinatio. nō tñ dicit canone nec cō
secrat s̄z oñdit eis reliq̄as aliq̄s loco eleuatōis corpis xp̄i. Et
ista missa vocat missa sicca. **T**ñ si alibi seruat̄ psuetudo alia iu
rta opinionē Raymūdi nō p̄dēno eā. Ali^o casus ē p̄p̄t neces
sitate honestatis v̄l vtilitatis. vt si dicta missa supueniat aliq̄
psona magna q̄ velit audire missas p̄t sacerdos itez celebrare
dūmodo sit vt sup̄ dixi. Istū casum ponit glo. sup̄ ca. p̄sului
sti i ri. de cele. mis. De ista necessitate nescio qd̄ dicā. qz n̄ vido
tātā necessitatē q̄ p̄p̄t h̄ debeat trāsgredi manifestū mādatū
de vnica missa celebrāda. p̄prim cū magne p̄sone nō ml̄tū rpi
bus n̄ris ita afficiant̄ ad missas. z illi q̄ afficiūt ducūt secū sa
cerdotes. Ali^o casus ē p̄p̄t necitate debiti. sic qn̄ sunt due ec
clesie an̄exe. z q̄libz ē curata. i. hz curā aiaz. z h̄nt reddit^o ita
tenuēs q̄ nō sufficerēt duobz sacerdotibz. s̄z vn^o sol^o sacerdos
habz curā vtusqz. **I**n isto casu sacerdos p̄t in vna die i q̄libet
ecclia celebrare i illis diebz in q̄bz tenet p̄plo suo ad dicendū
missam. v̄l ad mīstrādū sac̄m. v̄l offic̄i alia q̄ req̄rūt missam.
Et iste casus i ml̄tis loc̄ p̄rigit z seruat̄ in p̄tibz tholosanis.
z etiā in certis p̄tibz alamanie. **E**t credo q̄ i iure nō inuenit̄ p̄
ceptū ep̄sc̄p̄sū d̄ vnica missa tñ celebrāda. cū i oibz cap̄lis i q̄
bus mētio fit d̄ ista mat̄ia ponat̄ istō v̄bū sufficit. qd̄ v̄bū nō
iportat vim coactiuā. **C**ōsuetudo tñ ecclie q̄ p̄minet cuius
qz auctoritati hz z tenz h̄. z iō null^o d̄z facere d̄ eā. z si facit pec
cat z puniri d̄z. **I**n q̄cūqz aut̄ casu qn̄ sacerdos p̄les celebrat
missas i p̄ma sumere n̄ d̄z nec vinū nec aquā post sūptōz san
guis. s̄z solū lauare os z cauere sibi ne aliqd̄ d̄glutiat. qz sac̄ra
a ielūno sunt recipiēda. z i q̄libz missa corp^o z sāguinē xp̄i fci
piat. **E**t i v̄lta missa post sūptōez sanguis xp̄i recipiat ablu
tōez q̄ cōit̄ recipit z nō i alijs vt dixi. habent̄ ista extra d̄ cele.
mis. c. ex. parte. et de conse. di. v. vt ieiuni. et. viij. q. i. nihil.

De eucharistia

O De vestib' q'bo sacerdos induit in missa **Ca. VIII**
Vni tpe vestimēta tua sint cādida. & bñ ē sapientis
Quātū faciat debīt' vsus vestimētoꝝ ad debita ad/
mīstratōem officij qd' q'sq; exercet satis oñdit expientia medi/
coꝝ. Comprū ē em' colliriū qd' salubritat' doloꝝ oculoꝝ mi/
tigatiūū tritū ab apothecario iduto veste q' die pcedere idut'
eruerat viride eris imissuz ocul' patiēte cruciabat. Si ḡ ve/
stis idebita nocet i' pfectōe colliriū. qnto mag' nocz i' psecrati/
one corpis christi. Vñ figuratiue fuit pceptū legislatori Do/
ysi i' Exodo. xxx. viij. Facies vestes sc̄tas aarō in q'bo sc̄tifica/
t' mīstret mihi. Vñ sciēdū q' oēs vestes q's induit sacerdos i'
missa dñt eē sc̄tificate z bñdicte ab ep̄o. Notādū ḡ q' illa vest'
q' induit pmo. s. illa camisia pua vel suppelliciiū nō ē de essen/
tia misse in simplici sacerdote. s. solū de bñ esse. Et dico d' sim/
plici sacerdote ppt' ep̄os et canonicos regulares z capellanof
dñi pape. qz talis vestis ē habit' honoris. Sciēdū aut' q'
pputata illa veste seu camisia de q' dictū ē vel loco ei' cōputa/
to suppellicio septē sunt vestes q'bo induit sacerdos i' missa. s.
illa camisia v'l loco e' suppelliciiū. amictū. alba: cingulū. mani/
pul'. stola. casula. Et iste septē vestes significāt septē dona spi/
ritus sc̄i. q'bo dz esse sacerdos p̄fusus. Vñ Lu. xxiij. Indua/
mini v̄tute. s. spū sc̄i ex alto. Vel significāt q' dz esse sacerdos
z septē p̄cta mortalia mūnit' z armat'. Vñ apl's ad Eph. vi
Induite vos armatura dei vt possit stare aduers' insidias dy/
aboli. Vel significāt septē v̄tutes. s. tres theologicales z q̄tru/
or cardinales q'bo dz esse adornat' sacerdos. Vñ apl's ad Ro.
xiiij. Induamur arma lucis. glo. arma virtutū. qz nō ē licituz
indutū sacco. i. pctō. aulā regis. i. christi q' ē rex regū intrare. vt
dz in li. Dester. iij. Vel significat q' sacerdos debz esse septez
opib' misericordie dedit'. Vñ apl's. Induamī dñm n̄rm iesū
christū. cui' sapiētie nō ē numer'. vt dz i' ps. Vel significant
q' septē petitōes orōis dñice exaudiūē i' missa. In signū cui'
legit in libro Dester. q' hester iduta vestib' regis fuit exaudi/
ta ab Assuero rege. Vel significāt q' sacerdos digne cū illis
septē vestib' celebrās habebit septē votes i' paradiso. q̄ttuoz. s.

Tracta. III. prime partis

ex pte corporis. et tres ex pte anime. In cuius signum legitur in Beati. xxvij
quod Jacob idem vestibus Esau valde bonis habuit benedictionem
patris. Vel significat quod pater iesus toto tempore quod mundus durabit. quod
tempus septem diebus voluit erit nobiscum presens in isto sacro usque ad
consumationem seculi. Et ista promisit ipse quod non meritis dicemus. Ecce ego
ego vobiscum sum usque ad consumationem seculi. Et ut specialiter de vna
quaque veste dicat Sciendum quod illa camisia vel suppellicium signifi-
cat quod sacerdos debet habere mundiciam vite. Est etiam illa camisia de
lino albo et mundo. et propter hoc dicit sacerdos. Lavabo intus innocen-
tes manus meas et circumdabo altare tuum domine. Amictuum quod ponitur
super caput significat elevationem mentis ad deum quam sacerdos
debet habere per alios: maxime quam dicit missas. Tu dicit ipse.
Sursum corda. id est corda sint elevata sursum ad deum. Al-
ba que est longa significat perseverantiam in bono. quam debet habere sacer-
dos. quod quod perseveraverit usque in finem hic salus erit. Ungulum .i. zo-
na. quod prohibet vestes ne fluant per terram significat timorem quod phi-
bet ne aie fluant per peccatum. quod dicit sapiens. Qui timet dominum prepara-
bunt corda sua. et in conspectu illius sanctificabunt animas suas. Manipu-
lus significat fructum bonorum operum quem boni sacerdotes repos-
tabunt in paradiso. Tu de eis dicit psalmus. xxv. ca. Venientes autem veni-
ent cum exultatione portantes manipulos suos. Stola significat
mortificationem carnis. unde ponitur ad modum crucis ad designandum
quod sacerdos debet portare crucem in corde et in corpore suo. Et ita
dicit apostolus. Mortificationem iesu christi in corpore vestro circumferen-
tes. Casula que cooperit omnes alias vestes et preeminet omnibus aliis si-
gnificat charitatem que preeminet omnibus virtutibus. que operit multitudi-
nem peccatorum. In charitate gerantur radicati et fundati iuste vivam? ut di-
cit apostolus. Dulce alie adaptiones possent adduci: sed iste que ad nunc
sufficiat.

Quibus debet dari sacramentum eucharistie **Cap. IX**

Quia non est bonum sumere panem filiorum et mittere ca-
nibus ad manducandum. et margarite non sunt porcis dande
Tu in isto sacro sacratissimo contineat panis vivus que
de celo descendit. christus .i. verus deus et verus homo: que est nobilissima
margarita. quam cum invenit homo abscondit et per gaudium illius vadit

Tracta. III. prime partis

de eleuatoe mētis ad deū dicit sacerdos añ īceptōez canonis
Sursum corda. q̄si dicat q̄ volēs sumere istō sac̄m d̄z h̄re
cor suū eleuatū ad deū. De tercio. s. de mūdicia corpali vide/
m^o q̄ tractātes aliq̄d sac̄m man^o suas lauāt. z iō cū ī isto sa/
cramēto tractet ille q̄ ē scr̄s̄ctōz. requit in sumente mūdicia
corpali. **N**otandū tñ q̄ imunitas a pctō mortali de neces/
sitate requit ad sumptōem debitā isti^o sac̄i. alia aut̄ duo req̄/
runt de mag^o p̄gruitate. z iō cū aliq̄ imūdicia corpali habeat
aliq̄n secū annexā culpā mortale z ebetudinē mētis. s. pollutio
q̄ accidit ī somnis. **U**idēdū ē de ista pollutōe quō īpedit sum/
ptōem isti^o sac̄i. **S**ciēdū ē q̄ pollutio q̄ accidit ī somnis n̄
est pctm̄ de se. sed p̄ esse effect^o pcti mortāl vel venial vl nulli
us. fm̄ q̄ causa ei^o p̄t esse vel pctm̄ mortale vl veniale vl nul/
lū. **S**up̄ h̄ q̄ sp̄ recurrēdū ē ad causaz vñ. puenit ista pollutio.
Potest aut̄ ista pollutio puenire vel ex cogitātoe p̄rita. vel ex
ēbetate. vel ex crapula. vl ex tēptatōe dyabolica. vel ex īfirmi/
te nature. Primis duob^o modis nō p̄t esse si
ne pctō mortali vl veniali. q̄ si cogitatio deliberata z cū p̄sen/
su p̄cellerit. vl ebetas vel crapula fuit deliberata vl p̄suetudi/
naria pctm̄ ē mortale. **E**t iō tal pollutio īpedit necessario sū/
ptōez isti^o sac̄i. **S**i aut̄ cogitatio n̄ fuit cū cōsensu deliberato
vl ebetas nō fuit deliberata vl p̄suetodiaria ē pctm̄ veniale.
z iō tal pollutio nō īpedit de necessitate sumptōez isti^o sac̄i.
s̄z tñ de p̄gruitate īpedit. z potissime si fuerit ī turpi imagina/
tōe. p̄t quā vt cōit̄ d̄z dep̄mit̄ mens. **S**z si sit aliq̄d qd̄ p̄pō/
deret sicut reuerētia festiuitatis. vel timeat̄ de scādalo n̄ debz
dimitti. p̄t h̄ p̄ceptio corpis christi. **S**i aut̄ pueniat ex illusi/
one dyabolica nō credo q̄ debeat dimitti. maxie si eueniat tē/
pore magne festiuitat̄ vl general̄ p̄mūionis. **S**i aut̄ eueniat
ex īfirmitate nature vel alleuiatōe nature si dimittat̄ p̄t fue/
rentiā laudabile ē. nisi sit aliq̄d qd̄ reformet pctm̄. vt dictū est
sup̄ra. **E**t illō decretū qd̄ dic̄ q̄ hō post talē pollutōez debet
abstinere. xxiij. horis intelligēdū ē cū distinctōe sup̄radicta.
Uiso q̄ q̄t modis sumit̄ istō sac̄m. z q̄ requunt̄ ad debitā
hui^o sacramēti sumptōez. viden dū ē nūc q̄ debet sumere istō

Sumptōez

De eucharistia

facr̄m. **U**n̄ sciēdū q̄ istud facr̄m debet sumi a ieiunio. vt habe-
tur. viij. q. i. nihil. de p̄se. di. v. vt ieiuni. **N**otādū k̄o q̄ du-
plex ē ieiuniū. q̄sdā ē ieiuniū nate. q̄sdā ē ieiuniū ecclie. **I**er ^{duplex}
ieiuniū nate soluit p̄ susceptōez cuiuscūq; cibi vl̄ pot^u vl̄ etiaz ^{uolunt}
medicīne. **I**eiuniū ecclie soluit p̄ mestōez cuiuscūq; cibi sū
pti i modū cibi. vna mestōe excepta. **D**n̄ ḡ d̄r facr̄m eucha-
ristie d̄z sumi a ieiuno itelligit̄ de ieiunio nature. qz̄ pus debz
intrare i os christiani ille scripsim⁹ cibo q̄s q̄cunq; ali⁹ cibo. ita
q̄ ille q̄ sumit istū cibū sacrosctm̄ nihil añ sumserit illa die p̄
modū cibi vl̄ pot⁹ vl̄ medicine. **V**erūm qz̄ nccitas nō hz̄ le-
gēz i infirmis nō est imponēda lex. iō infirmi z̄ illi q̄ sunt i neces-
sitate positi z̄ p̄stituti nō sunt obligati ad h̄. imo in q̄cūq; ho-
ra siue de die siue de nocte siue p̄ p̄ndū siue añ p̄nt qñ eis su-
erit necesse istd̄ facr̄m sumere. **S**z̄ qd̄ si aliq̄s sacerdos vl̄ ali⁹
q̄ d̄z cōicare lauet de mane sibi os. z̄ forte transglutit aliqd̄ de ^{lauris os}
aq̄. nunqd̄ impedit̄ a sumptōe ist⁹ sacri. **D**ico q̄ añ sūptōem
ist⁹ sacri decēs ē q̄ ql̄ibet corpāl̄ z̄ spūāl̄ mūder se q̄stū pōt̄
z̄ iō lauat os añ sumptōez ist⁹ sacri laudo z̄ ap̄ probō. ita tñ
q̄ caueat ne aliqd̄ de aq̄ trās glutiat sciēter. **V**erūm si aliquid
trās glutiat nō i maḡ z̄ norabili q̄stitate cū salina z̄ p̄ modū sa-
liue nō credo q̄ impediāt sumptōez ist⁹ sacri. **S**z̄ pono q̄
aliq̄s de nocte p̄medat̄ anisū vl̄ feniculū vl̄ aliqd̄ aliō sūpse-
rit. z̄ aliqd̄ de reliquijs remāserit int̄ dētes. z̄ cū abluit os trās
glutit aliqd̄ de h̄ qd̄ remāsit int̄ dētes. nunqd̄ impedit̄ a sūpti-
one ist⁹ sacri. **D**ico q̄ nō exq̄ sciēter ñ facit h̄ trās glutit p̄ mo-
dū saline. **I**stud etiā facr̄m nō debz sumi nisi ab illo q̄ hz̄ vsū
rōis. **U**n̄ nō d̄z dari pueris añq̄s pueniāt ad ānos discretōis
sicut h̄z̄ i. c. **D**is vtriusq; sex⁹. extra d̄ pe. z̄ re. qz̄ añ istd̄ tpus
nesciūt discernere int̄ cibū spūālē z̄ cibū corpālē. z̄ sic nō adhi-
berēt debitā reuerētiā tāto sacro. **E**adē etiā rōe istd̄ facr̄m nō
est dādū amētib; siue furios. **D**istinguēduz ē tñ de ist⁹. qz̄ aut
tales fuerūt furiosi a natiuitate. ita q̄ nūq̄s habuerūt vsū rōis
z̄ credo q̄ talib; istd̄ facr̄m ñ d̄z dari. qz̄ istd̄ facr̄m req̄rit actu-
alē deuotōez i suscipiēte. z̄ tales nō p̄nt h̄ze eā. **A**ut tales aliq̄
tēs habuerūt vsū rōis h̄ amiserūt ip̄m p̄t aliqm̄ causaz̄: et

Tracta. III. prime partis

habēt aliq̄ lucida int̄ualla. tpe q̄ habēt talia lucida int̄ualla si
petāt cū deuotōe istō sac̄m̄ z velint recipe reuerēter debz eis
dari. ita tñ q̄ tpe furie uullo mō det eis p̄t̄ causaz iā dictaz.
Frenetic̄ etiā nō dz dari istō sac̄m̄: maxime si timeat de irre
uerētia ad sac̄m̄. sicut de sp̄itōe vl̄ aliq̄ alio tali. Loq̄z q̄z d̄
frenetic̄ in q̄b̄ ligat̄ ē oīno vsus rōis. **Demoniac̄** aut̄ si cuz
reuerētia z deuotōe peterēt. credo q̄ deberz dari. dū tñ tales
habēat vsū rōis z actualē deuotōez ad sac̄m̄. Et credo q̄ tā
tā deuotōez possent h̄re ad sac̄m̄ q̄ t̄tute sac̄i isti? a demo
nio liberarēt. Leprosi etiā nō dz dari istō sac̄m̄. qd̄ itelligo
i ore suo qn̄ reijcerēt ip̄m. sic sunt m̄l̄ti q̄b̄ ceciderunt labia et
dētes. z sunt tori corrosi vsq̄ ad guttur. **Sicut** scribit̄ d̄ qd̄ā
mōacho cisterciē. i vita sc̄i Ludouici qndā reḡi frācie. cui
qn̄ ponebat sibi bol̄ i ore cadebat sibi ille bol̄. Et tali sic le
proso nō dz dari corp̄ xp̄i. Alijs aut̄ leproso bñ p̄t̄ dari. Sa
cerdos aut̄ leprosus nō dz dari celebrare possz. Et ita itelligo illa cap̄la extra
de cle. egro. de rectoribz. z tua nos. **Dugo** etiā dic̄ q̄ sacerdos
leproso possz celebrare alijs leprosis p̄ntibz dānat̄ ad mortē
p̄ crimibz suis. q̄b̄ nisi de gr̄a sp̄eali n̄ dat̄ corp̄ christi. sicut
ill̄ q̄ suspēdit̄ vl̄ submergūt̄ vl̄ oburūt̄ vl̄ quōlibz inficiūt̄
Il̄ aut̄ q̄ p̄ crimie heres oburūt̄ si cū deuotōe hūilitate z re
uerētia petāt dz dari corp̄ xp̄i. sic h̄z extra de heretic̄. c. sup
eo. li. vi. **Sz** nūq̄d̄ existēt̄ i pctō mortali dādū ē corp̄ xp̄i
Dicēdū q̄ pctm̄ aut̄ ē notoriū aut̄ occultū. **Si** ē notoriū. pu
ta si ē notoriū vsurariū vl̄ notoriū p̄cubinariū vel quōlibz alit̄
notoriū pctōz nisi desistat ac s̄m̄ statuta ecclie p̄digne penite
at: nō ē dādū sibi corp̄ xp̄i q̄ntūcūq̄z petat. imo ē sibi dicēdū
Amice nō ē bonū sumere panē filioz z mittere cāibz. **Si** aut̄
ē pctm̄ occultū. aut̄ iste corp̄ xp̄i tpe q̄ tenet̄ cōicare petit. pu
to tpe general̄ p̄mūionis. vel qz ē ifirm̄. z sic d̄ alijs casibz in
q̄b̄ tenet̄ q̄libz cōicare. aut̄ petit alio tpe. si petat alio tpe q̄nt̄
tūcūq̄z petat i publico nō tenet̄ sacerdos ip̄m dare sibi. sz dice
re sibi. Amice nō ē tps mō p̄mūicādi. z iō nō debeo tibi dare

Notoriū p̄t̄

De eucharistia

corp^o xpi mō. s; expecta tps statutū. Si autē petat tpe q̄ tenet
cōicare. tūc aut iste petat corp^o xpi i publico aut i secreto. si pe
tat i secreto nō ē sibi dādū. imo ē monēd^o ne petat i publico.
S; si tal sit p̄nax i malicia sua z petat in publico sibi dari
corp^o xpi. sacerdos d; ipm sibi dare. qz nō d; eū p̄dere. nec ali
q̄s d; puari iure suo q̄usq; sit declaratū ipm amisisse ius illd
Et iō cū q̄libz prochiā^o habeat ius petēdi corp^o xpi a suo
curato. z curat^o sit obligat^o ad dādū isto tpe corp^o xpi prochi
anis suis. z null^o fidel^o p̄uet isto iure nisi p̄ pctm̄ mortle omis
sū publice. At iō q̄ntūcūq; sciat sacerdos subditū suū esse in
pctō mortli nisi pctm̄ sit notoriū nō debz sibi dnegare corp^o
xpi. si tpe statuto z i publico petat ipm sibi dari. At ita legit
fecisse be. Bernard^o q̄ cū q̄dā die cōicar; mōachos suos q̄dā
quē b. Ber. sciebat esse i pctō mortali int̄ alios accessit ad eū
z btūs Bern. dedit sibi corp^o xpi. dicēs submissa voce. iudi
cet dñs int̄ me z te. q̄si vellz dicere. dñs scit q̄ tu idigne acce
dis z n̄ possuz tibi negare. z iō ip̄e iudic; int̄ me z te. z stat; il
le miser accepto corpe xpi cecidit mortu^o in terrā. Et iō q̄libz
caueat sibi ne i digne accedat. nō em̄ noceret sacerdoti s; sibi ip
si. Et sacerdotes bñ facerēt si istd̄ exēplū z silia suis subditis
freq̄nt̄ nūciarēt. S; nūqd̄ suspect; i crimie d; dari istd̄ sa
cramētū si req̄rāt. Dicit q̄ tplex ē suspitio. qz q̄dā ē violēta. q̄
dā pbabil. q̄dā leuis. Suspitō violēta ē q̄m n̄ admittit̄ p̄ba
tio. sic si aliq̄s iuenit̄ cū aliq̄ mliere corrupta i lecto sol^o cū so
la. nud^o cū nuda. loco z tpe ad b̄aptis. nec etate nec pentela.
nec aliq̄ alio obstātib; ess; violēta suspitio vl̄ p̄sūptio q̄ cog
uiss; eā. ita q̄ n̄ admitteret̄ p̄batio i h̄riū. Probabil̄ suspitio
ē illa q̄ orit̄ ex aliq̄b; signis z p̄iectur; pbabilib;. Sic si aliq̄s
inueniret̄ freq̄nt̄ cū aliq̄ loq̄ns i loco suspecto ess; pbabil̄ su
spitio q̄ aliqd̄ malū agerēt. Leuis suspitio ē q̄ orit̄ ex fatua z
inordiata suspitōe alie. Et ista d; leuis. i. fatua suspitio. Si
cut si viderē aliquē bonū viz z aliquā bonā iuueculā salutā
tes se vl̄ sibi arridētes nō in loco nec tpe suspectis fatuū esset
me p̄sumere q̄ male agerent. Et de tali dicit Salomon. Qui
cito credit leuis est corde. Quādo ergo quē vtrum suspectis

*pytēplū de
communis
indigno*

*sup̄ lux / sup̄
ria*

Tracta. III. prime partis.

de aliquo crimine debeat corp⁹ christi dari. **Dico** q^d si de aliquo habeat suspitio violēta de aliquo crimine notorio q^d illi d³ denegari corp⁹ xpi. vbi grā. de aliquo habeat suspitio violēta q^d sit notorie heretic⁹ v^l vsurari⁹ v^l ꝓcubinari⁹ ⁊ sic d³ alijs. **Dico** q^d añq³ def sibi corp⁹ christi d³ se purgare d³ h³ mōi crimine. extra de purga. cano. c. ij. **Si** autē hēat de eo solū suspitio pbabilif nō d³ sibi denegari corp⁹ xpi q^d usq³ est ꝓbatū ⁊ eū. licz notorie hēat tal suspitio ⁊ eū. tñ est monēd⁹ q^d purgarz se añq³ accederz ad cōicādū. ⁊ si ꝓsentiret bñ faceret. **Si** autē ꝓseuerant instaret ⁊ negarz crimē de q^d pbabilz ꝓsumeret ⁊ eū. ñ credo q^d añ ꝓbatōez est ꝓuād⁹ iure qd h³ i petēdo ⁊ accipiēdo corp⁹ xpi. ꝓctim cū res sua agat. ⁊ si idigne accipiat noceat ei ⁊ non alij. **Tñ** credo q^d sacerdos ad terrore ꝓt sibi dicere ⁊ d³ aliq³ ꝓba ꝓminatoria dicēdo. si digne accepis ꝓficiat tibi ad salutē corpis ⁊ aie. si idigne iudicz dñs int te ⁊ me. **Si** autē ꝓsūptio leuis habeat ⁊ aliquē de q^d cūq³ crimine ꝓꝓt tale suspitōez cuz sit leuis ⁊ fatua. ñ nllō d³ agi ⁊ eū i spēali. **In** generali tñ esset bonū q^d sacerdos dicerz aliq³ ꝓba ꝓminatoria onēdo q^d null⁹ d³ ꝓsumi esse mal⁹ nisi ꝓstet ꝓ certo. i. c. de ꝓsūp. qz mltri multa loquunt. **Et** q^d q³libz d³ se purgare q^d ad deū ⁊ q^d ad populū añq³ accedat ad istō sacrm. **Sz** nūqd excoīcat⁹ debet dari istud sacrm. **Dico** q^d nō. q^d diu em sunt excoīcati diuisi sunt a ꝓceptōe sacroz ⁊ a ꝓmūione fidelū. **Sz** qd si aliq³ excoīcatus sit i piculo mortis ⁊ petat sibi dari corp⁹ xpi. qd d³ fieri. **Dico** q^d aut iste ē excoīcatus a canōe sine a iure aut a iudice. **Si** ē excoīcat⁹ a canōe sine a iure sacerdos d³ eū absoluere si ipē petat hūilit⁹ absolutōz. qz i piculo mortis simplex sacerdos ꝓt eū absoluere a q^d cūq³ snia excoīcatōis lata a canōe. **At** qz si absolutio esset sedi aplice reservata. vt h³ in ca. Pastoralis. d³ offi. ordi. **Tñ** in q^d cūq³ casu absoluat d³ absolui sub hac forma. q^d si dñs sibi det ⁊ ꝓstet vitaz statim q^d cito poterit vadat ad illū q^d ꝓt eū absoluere mādatū illi⁹ sup illis ꝓ q^d b³ excoīcat⁹ r⁹ fuerit hūilit⁹ susceptur⁹. **Si** nō facit statim relabit i eādez excoīcatōis sniaz ipō iure. vt h³ extra de sent. ex. c. eos q. li. vi. **Si** autē ē excoīcat⁹ a iudice. aut ē excoīcat⁹ ꝓ contumacia

*Excoīcatus
sine a iure*

A iudice

De eucharistia

tm. aut p aliq delicto siue debito aut p aliq alio. tali casu et q
modociqz sit dz absolui si petat huiliter absolutoez. Ita m
q pmo det pignora vel cautozes ydonea q parebit. i. obediet
madat ecclie z satisfaciet passis iuria. Et si neq dare pigno
ra vl cautozes iuret q satisfaciet q cito potit. **E**z qd si ali
qs existes i pcto mortali vl excocicat existes in piclo mortis
mittat p sacerdote vt pfessioez ei audiat z eu absoluat. z det
sibi corp xpi. z anqz sacerdos accedat ad eu amittat loqila. nu
qd dz sibi dari corp xpi. **D**ico q si itelligat aliqd moned e si
no pt loq q ostendat aliq signa pccatois. sic q iunctas man ele
uet ad deu. z pcuriat pecc suu. z p aliq alia signa ondat se pe
tere absolutoez a pctis z a sententia excocicatois. z penes ei z
amici debet loco ei z vice pmittere z fideinbere vl pigra da
re si possunt q si dñs pster sibi vita pntabit se p spectui eius
q eu absolueret pt madatu illi sup h huilz receptui. z sic de
bet eu absolueret z comunicare. **S**i aut nihil itelligat si costet z
pbari possit q signa pccatois z pnie pcesserit dz absolui z co
municari: recepti in pus cautozibz vl pignozibz vl iuramento a
penibz z amicis p modu q dicit e sup. **N**oradu aut q sacer
dos qn comunicat pplin suu debz eu monere de aliqbus. **P**rio
q no accedat ad isto sacim cu pscia alicui peccati mortalis.
Secdo q remittat odium racoze cuiusqz. **T**ercio q null ex
comunicat accedat nec nisi ieiun nisi i casu necessitat. **Q**uar
to q an comunicet z post abstineat se ab vxozibz suis ad min p
tres dies. de ple. dil. ij. **D**ie ho. xxij. q. iij. sciat. **Q**uinto q p
sumptozes corpis xpi no spuati loco imudo. vl i loco xbi pos
sit sputu calcari pedibz z hañ comunicet post receptozes corpis
xpi sieda. **S**exto q sibi qntu potuerit abstineat a remitu et
a nausea. **N**orandu etia q post sumptozes corpis xpi dz sumi
de vino aliqntulu. ne aliqd de isto sacro i ore remaneat z spuē
do emittat. **C**ū in aliqbz ecclesijs elaudabil pfectudo q in
die pasce post comunicone sumit de vino et pane.

Ex...
...

De ritu quo debz dici missa **Cap. X**
Omnia honeste z fm ordine fiat i vobis. **U**erba sunt
apli informatis z instruēt nos quō ordiāte z honeste

1. cor. 14

Tracta .iii. prime partis

oia opa nra maxime illa q̄ ad cultū dei prinēt faciam⁹. inter q̄
pncipalit̄ ē missa. Si ḡ in alijs nris opib⁹ honeste ⁊ ordiate
nos debem⁹ hfe. mlto mag⁹ i missa dicēda. Dicēdū ḡ ḡnūc d̄
ritu missē. i. de mō q̄ d̄z dici missa. Sciēdū ḡ q̄ sacerdos ar/
mis spūalib⁹ armat⁹. i. sac⁹ vestib⁹ de q̄b⁹ supdictū ē indut⁹
debz accedere ad altare. Et qz vt dic Salomō. Just⁹ in pnci
pio s̄monis accusator est sui. pmo sacerdos d̄z accusare seipz
in p̄fessioe. faciēdo. s. p̄fessioez generalē. q̄ valz ad remissionē
pctōz venialiū ⁊ etiā mortaliū obligōz. S; de mortaliū de
q̄b⁹ recordat⁹ debz añq̄ induat se vt ip̄e accedat ad altare sa/
cramētaliē cōfiteri. ⁊ facta p̄fessioe pcedat ad missaz. Notan/
dū aut̄ q̄re istud sacrm vocat missa. Scdm Aug. d̄z missa. qz
dū istō sacrm pficit mittit celestis missus. Et fm qd̄ exponit
Imo. Iste celestis missus ē magni p̄ciliū angel⁹. ⁊ mittit iste
ad cōsecrandū. Un̄ iste ē sacerdos inuisibil⁹ q̄ pncipalē cōse/
crat ⁊ pficit h̄ sacrm vbiq̄qz pficiat. vñ ip̄e ē sacerdos ⁊ sacri/
ficiū. vt dicit idē Aug⁹. Aliā rōnez assignat Dugo dicens. qz
ip̄a hostia p̄t vocari missa. qz trāsmissa ē pmo a p̄re vt esset no/
biscū. postea a nob p̄ri vt p nobis intercedat. Sciēduz est
aut̄ qz missa in trib⁹ linguis celebrat. s. hebraica greca ⁊ latina
Hā Alleluia: Amen Planna Sabbaoth sumūt de hebraica
kyrieleyson christeleyson sumūt de greca. Reliq̄ oia sumunt
de latina. Dicit aut̄ missa i ist⁹ trib⁹ linguis. qz titul⁹ xp̄i i cru/
ce p̄dēz scrip̄t⁹ fuit hebraice grece ⁊ latine. Diuidit ḡ missa
in q̄tuor ptes. s. i. obsecratōes: orōes: postularōes ⁊ gr̄az acti/
ones. P̄ria ps ptinet ad ppli iūstructōez. scda ad matie p̄secre/
rōez. tertia ad matie p̄secrete sūprōnez. q̄ta ad gr̄az accōnez.
P̄ria ps ptendit a pncipio vsqz ad offertoriū. Scda ps ab
offertorio vsqz ad finē orōis dñice. i. vsqz ad finē de p̄r noster
Tercia ps vsqz ad cōmūionē. Quarta ho ps p̄dicit vsqz ad
finē. P̄ria ps ptinet decē ptes. Hā pmo d̄z itroit⁹. ⁊ d̄z itroit⁹
qz tūc sacerdos mīstratur⁹ d̄z ad altare itrare. Et ē sciēduz qz
antiq̄t̄ loco itroit⁹ dicebat tor⁹ vn⁹ psalm⁹. ⁊ cātabat a cle/
ro circa ḡd⁹ altaris. ⁊ iō vocat ḡduale. S; b̄t̄is Hieronim⁹
q̄ ex m̄dato dñi Damasi pape eccl̄iasticū officii pro maiori

Missale
modo l
ritu

De eucharistia

32

pte instituit p̄ter cātū ordīauit diuersos introit⁹ fm diuersita
tē diez ac festoz. ⁊ de illo psalmo q̄ antiq̄ dicebat ⁊ cātabat
loco introit⁹ accepit vnū vsuz. Et ē sciendū q̄ i singul simpli
cibz diebz introit⁹ bis cantat. ad desīgnndum q̄ in christo sūt
due nature. s. hūana ⁊ diuina. In solēnibus dicit ter ad desī
gnandū tria tpa. s. tps qd̄ fuit añ legē. tps sub lege. ⁊ tps gr̄ie.
Unde duabz p̄mis vicibz dicit submissa voce. qz in p̄m̄ du
obz t̄p̄ibz nō apte nec clare loq̄bant hoies de xp̄o. tertia autē
vice d̄z alte. qz i t̄rcio t̄p̄e i oēs terrā exiuit son⁹ eoz. s. ap̄lozū
⁊ euāgelīstaz. Post introitū seq̄t Kyrieleyson chrysteleyson
Kyrieleyson idē ē qd̄ dñe miserere. chrysteleyson v̄o idē ē qd̄
chryste miserere. Et d̄z ter p̄pter p̄tē ⁊ filiū ⁊ sp̄m̄ sc̄m̄. Et
d̄z nonies p̄pter nouē ordīes angeloz q̄bz vrute misse associari
petim⁹. In diebz solēnibz post Kyrieleyson cātāt hymn⁹ ange
lic⁹. s. Gl̄ia i excelsis deo. quē hymnū angeli i natiuitate chri
sti decātauerūt. vsqz ibi. bone volūtat. Reliq̄ oīa. s. laudam⁹
te ⁊c. b̄n̄s Dilari⁹ ep̄s picrauiēf apposuit. ⁊ ad missaz cātari
iustituit. Et d̄z cātari iste hymn⁹ i festz ap̄loz. martiz ⁊ p̄fesso
rū. in q̄rū honoze dedicata est eccl̄ia. Et i festiuitatibz beate
marie. S; qñ i diebz p̄festz cantat missa de b̄tā v̄gine maria
vel de sp̄s̄sancto. vl̄ de q̄cūqz alio sc̄tō: nō debz i ea hymn⁹ an
gelic⁹ vel simbolū decātari. licz i missa p̄pa decantet p̄fatio.
Et rō est vt d̄z extra d̄ cele. mis. c. p̄siliū. vt int̄ p̄m̄ozatōez et
solēnitatē differētia oñdat. In sabbato autē qñ cantat deb̄tā
v̄gine maria credo qd̄ d̄z dici gl̄ia in excels deo. qz illa dies est
sp̄calz dedicata b̄tē marie virgini p̄pter multa q̄ nō optz hic di
cere. Dicto hymno angelico sacerdos p̄uersus ad pplm̄ salu
tat illū dicēdo. dñs vobiscū. q̄ saluatio fuit sumpta de veteri
testamēto. s. de libro ruth. qñ dixit Booz m̄ssozibz suis. dñs
vobiscū. Sciendū autē qd̄ ep̄s loco dñs vobiscū dic̄. Par vo
bis. Et rō ē. qz ep̄s rep̄tat p̄sonā xp̄i. q̄ qñ saluabat discipu
los suos dicebat. par vob. Et ē sciendū qd̄ q̄uis i eccl̄ia nō
lit n̄m̄ vn⁹. sp̄ tñ d̄z dicere sacerdos. dñs vobiscū. qz loq̄t toti
eccl̄ie. Et ei r̄ndet. Et cū sp̄i t̄no. Que r̄nsio fuit sumpta ab
ap̄lo i epla. ij. ad Thim. iij. Post saluatoz ⁊ r̄nsioez sbiūgit

e 4

Tracta. III. prime partis

sacerdos. **Orem?** loqns qsi syndic? i psona toti? ppli. Et di-
cto orem? dicit orōez. Et ista orō dicit collecta. qz olim eps sine
sacerdos omni pplo collecto dicebat eā sup pplm. Quia vero
tpibz nris nos nō possum? ita pplm colligere dicim? orōem
q̄ antiq̄ z generali vocabulo retēto vocabat collēa. Et sciēdū
q̄ iste orōes dnt dici sub certo nūero. ita q̄ dicat vna vl tres
vl q̄ncz vl septē. Qñ dicit vna significat vnitatē essentie q̄ i tribz
psonis ē. Qñ dicūt tres significat trinitatē psonaz. Nā p̄ma
significat psonā p̄ris. scda psonā filij. tēcia significat psonā spi-
ritus sc̄i. **Uel** dicūt tres. qz xps i sua passiōe cui? istō sacm̄ ē
mēoziale ter legit orasse. **P̄mo** qñ orauit vt trāfirz ab eo hora
sue passiōis. **Secdo** qñ dicit. p̄r iḡsce ill' qz nesciūt qd faciūt.
Tercio qñ dicit. i man' tuas p̄mēdo sp̄m meū. Qñ dicūt qñ
qz significat mēozia q̄ncz vulnez xpi. Qñ dicūt septē signifi-
cāt qz sacerdos si digne dicat missaz eraudit p oibz septē peti-
tōibz q̄ i orōe dñica p̄tinent. **Uel** ad designādū qz petit septēz
dona sp̄s sc̄i sibi z alijs p qbz dicit missā vtute misse ifundi.
Et ut dic̄ m̄gr̄ **Johes** beletz nō debēt dici vltra septē. Et est
sciēdū qz qñ dicit missa p viuis nō dicit aliq̄ collecta p defūctz
z etiā qñ dicit missa p defūctz nō dicit orō p viuis. nisi illa cō-
mūis. **Dipotes** sempitēne de? q̄ viuoꝝ z mortuoꝝ zc. **Si** at
i missa p viuis aliq̄ casu dicat collecta p mortuis nō dicit vltra
dici s; penultima. qz finis dicit m̄dere p̄ncipio. Et dicit̄ colle-
ctis m̄det amē ad p̄firmatōez. **Collectis** finit̄ dicit epla. z dicit̄
ad ppli iformatōez. Et dicit epla ab epy qd ē sup. et stolon qd
ē missio qsi sup̄missa. qz eple fuerūt sup̄ramisse euāgelio. Et
nota qz null' dicit dicere eplaz nisi fuerit sub dyacon'. **Uñ** me-
li' ē qz sacerdos dicat eā qz puer q̄ iuuat eū ad missā. **P̄** eplaz
dicit m̄foziū qd sic noiat. qz vsu suo vl eple m̄dere dicit. **Uersus**
ho dicit a p̄tēdo. qz illi q̄ dicūt ipm̄ debent se vttere ad orietem.
Postea dicit Alleluia cū vsu suo. qd ē canticū leticie. **Uñ** tpe ie-
iunioꝝ qd ē tpus luct' nec dicit alleluia. nec eadē rōe i mis-
sa p mortuis. In magnis solēnitatibz dicit post Alleluia seque-
tia. i. prosa. q̄ etiā ē canticū leticie. Et sic significat ista duo leti-
ciā glie padisi. ad qm̄ vtute misse deuenire speram'. **Post** h

De eucharistia

imediate legit euāgelii. et in principio ille q̄ legit illō salutā po-
puli vt reddat eū attētū ad audiēdū euāgelii. Dicit autē euā-
gelii ab eu qd̄ ē bonū: et angel⁹ qd̄ ē nūci⁹ q̄si bon⁹ nūci⁹. qz i
euāgelio nūciat̄ christ⁹ q̄ ē magni p̄silij āgel⁹. **Uel** qz i eo nū-
ciat̄ oīa q̄ p̄tinēt ad salutē nr̄az. **Et** nora qz qn̄ euāgelii su-
mit̄ de principio dz dici inītiū sc̄i euāgelij. sic i euāge. **Barth.**
Liber generatōis. et i euāge. **Luc.** Fuit i dieb⁹ herodis regis
et i euāgelio Johis. In principio erat v̄bū. **Lū** autē euāgelii n̄
sumit̄ de principio dz dici seq̄ntia sc̄i euāgelij. et ē sensus. v̄ba
seq̄ntia sunt v̄ba sc̄i euāgelij. **Notādū** ē qz dicto titlo euā-
gelij dz r̄nderi. gl̄ia tibi dñe. qz i euāgelio agit̄ de gl̄ia dei et no-
stra. q̄lit̄ sc̄z christ⁹ v̄icit dyaboluz et nos redemit. et victor ad
gl̄iaz p̄ris ascēdit. **Et** iō auditores euāgelij letātes ad laudē
sui saluatoris siue redēptoris exclamāt dicētes. gl̄ia tibi dñe
q̄si dicāt. **Dñe** gl̄ia tua q̄ i euāgelio p̄dicat̄ nobiscū sine fine p̄
maneat et sp̄ crescat. **Notādū** etiā qz qn̄ legit euāgelii duo ce-
rei debēt accēdi. in signū qz dñs misit̄ discipulos suos binos
et binos añ faciē suā p̄dicare euāgelii illō. Ergo notādūz ē qz
qn̄ inchoat̄ euāgelii tā cler⁹ q̄ p̄pls: tā p̄ferēs q̄ audies dñt
se munire signo crucis i frōte i ore et i pectore. In frōte qz frons
est loc⁹ p̄cūdie. **Uñ** hoies inuerecūdos effrōtes. i. sine frōte
dicim⁹. **Per** h̄ ḡ qz frōn̄ signū crucis iponim⁹ significam⁹ qz n̄
erubescam⁹ credere i christū crucifixū. et eū vex̄ deū et hoīem
p̄fiteri. In h̄ autē qz os et pect⁹ signam⁹ q̄ndim⁹ nos audacter
et simplicit̄ p̄fiteri ore. et fidelit̄ et firm̄itate corde xpm̄ cru-
cifixū. cui⁹ libet̄ v̄y deū et dñm̄ nostrū esse. **Sacerdos** itaqz
vt dyacon⁹ euāgelii lectur⁹ se signat i frōte in ore et i pectore
q̄si dicat. n̄ erubescō euāgelii ipm̄ ore p̄dico et corde credo. **Li-**
brū etiā signat ac si dicat. hic ē liber crucifixi. **Dū** autē euāge-
liū legit̄ cūcti deponūt velamina capiti. p̄p̄t̄ duo. **Primo** ad
ostēdendū qz euāgelica doctrina oīa velamina legi antiq̄ remo-
nit. **Secdo** ad ostēdendū qz oēs qn̄qz sensus debēt esse apti ad
audiēdū euāgelii. **Et** sciēdū qz ille q̄ dicit euāgelii dz h̄re fa-
ciē ad aqlonē. in signū qz i p̄tute sc̄i euāgelij debem⁹ nos mu-
nire p̄ insidias dyaboli q̄ veniūt ab aqlone. **Ut** enī dicit **Diere-**

madure

lib' le
fuitur

Tracta. III. prime partis

mias. Ab aq̄lone p̄adet om̄e malū. Finito euāgelio q̄libz de
bet se munire crucis siḡculo ꝛ dyabolū ne rapiat euāgelii siue
sermonē euāgelij de ore seu de corde ei⁹. Post euāgelii imer
diare seq̄tur simbolū. f. Credo in vnū deū. qd̄ nō debz dici ni
si i dieb̄ solēnibz. nō tñ i oibz. sed solū in illis de qb̄ mērio fit
in simbolo. Un̄ dz dici i om̄ibz dieb̄ dñicis ꝛ i festo sc̄re trini
tatis. in natiuitate dñi. i circūcisioe dñi. in epiphania. in festo
pasce. i ascēsiōe. i festo pēthecostes. i festo oim̄ sc̄toꝝ. i trāsfigu
ratōe dñi. In festis br̄e marie virginis. i festis oim̄ ap̄loꝝ ꝛ s̄a
cre crucis. In alijs aut̄ festiuitatibz nō dz dici. Dicto simbol
lo seq̄tur offertoriū. qd̄ dz ab offerēdo. qz tūc offerim⁹ ea que
sunt nec̄aria ad missam. f. panē vinū ꝛ aquā. ꝛ sacerdos offert
ista duo dicēs. **S**uscipe sc̄rā trinitas ꝛc. **E**t facit signū crucis
sup̄ panē et vinū ad h̄ vt de⁹ ea sc̄rificet. **E**t nota qz sacerdos
b̄ndicit aquā ꝛ nō vinū. qz aq̄ significat pplm̄ q̄ idiger b̄ndi
ctōe dei. vinū aut̄ significat xp̄m̄ q̄ ē sup̄ oia b̄ndict⁹. **E**t in h̄
terminat̄ p̄ma ps̄ misse q̄ ē ad ppli istructōes ꝛ p̄parōes ad tan
tū sac̄m̄. **S**ed̄t sc̄da ps̄ q̄ ē de matia ꝛsecratōnis. **E**t ista
h̄z q̄ttuor p̄tes. **P**ria ps̄ dz secreta. sc̄da ps̄ p̄fatio. tertia part
canō. q̄rta dñica orō. **R**ecepta oblatōe sacerdos lauat sibi ma
n⁹ ꝛ rediēs ad altare iclinat se p̄fide dicēs. **I**n sp̄ū hūilitatis
ad denotādū qz p̄ m̄dicā ꝛ innocētā vite ꝛ hūilitatē ꝛ ꝛtriti
onē cordis efficit̄ q̄s dign⁹ m̄ster hui⁹ sac̄ri. ꝛ erigēs se ver
tit ad pplm̄ dicēs. **O**rate p̄ me fr̄es ꝛc. **E**t iō illi q̄ audiūt de
bēt orare p̄ eo dicēdo illi p̄lū. **E**t randiat̄ se dñs i die tri
bularōis ꝛc. vl̄ dicēdo. **D**ñs sit i corde tuo ꝛ i ore tuo ut susci
piat sacrificiū de ore tuo ꝛ de manibz tuis p̄ tua ꝛ n̄ra oim̄qz
salute. **E**t laici se debēt iclinare silz ꝛ dicere illō qd̄ sciūt. **T**ūc
sacerdos dic̄ sub silētio secretas. **E**t ē sciēdū qz totidē secre
te ꝛ i eodē ordie de eisdē debēt dici q̄t collecte ꝛcesserūt añ in
exordio misse añ eplaz nec p̄les nec pauciores. **E**t dz secreta
qz secreta p̄nūciat. cū tñ olim alta voce diceret̄ vn̄ ab oibz lai
cis sciebat̄. **S**c̄dm̄ aut̄ qd̄ narrat mḡr **J**ohes b̄leth i sūma
sua ꝛigit semel in q̄dā die qz q̄dā pastores sup̄ q̄ndā lapidem
ponerēt panē ꝛ dicerēt secretā ꝛ alia ꝛba canōis sup̄ panē. qui

Exo. 16.
De p̄d̄ore

Alm
m
qu
p
m

ad verborum eorum plures est in carne puerus. in quo diuinitas facta fuit acerrima vindicta. Nam omnes ictu fulminis mortui sunt. Et ideo statutum fuit ut de cetero iste secreta sub silentio dicerent. ita quod nesciant a laicis. Secunda ratio est ne vilescat sicut sacra scriptura ob scire tradita est ne vilescat. Postea sacerdos dicit alta voce. Per omnia secula seculorum. Et mens amen. sacerdos non pretens se ad populum salutat ipsum dicendo. Dominus vobiscum. De qua salutatione et eius mensio dicitur est super. Et quod in illo sacro requiritur magis eleuatio mentis ad deum. ideo dicit sacerdos. Sursus corda. quasi dicat. habere corda sursus eleuata ad deum. iuxta verbum apostoli dicitur. Que sursum sunt quarete. Et populus quasi obediens siue presentis dicit. habere mentem ad dominum corda eleuata. Et quod per omnes qui nobis deus protulit gratias ei impedere debemus. subiungit sacerdos. gratias agamus domino deo nostro. et populus respondet quasi presentis. dignum et iustum est. Postea sequitur prefatio. Et dicitur prefatio quasi prolocutio. id est ad misterium preparatio. ita quod in prefatione notant aliqui ordines angelorum. quod in multis angelos presentes esse credimus et assistere sacerdoti. Dicta prefatione subiungitur cantus angelorum. scilicet. Sanctus sanctus. sanctus dominus deus sabaoth. id est. exercituum. etiam osanna. id est. obsecro salua. Et dicitur ter sanctus ad denotandum trinitatem personarum. quod dicitur primo sanctus per personam patris. secundo per personam filii. tercio per personam spiritus sancti. Et dicitur dominus deus in singulari ad ostendendum quod vna est essentia in tribus personis. Et sumit istud de Isaias Isa. vi. Isaias enim dicit se vidisse seraphim clamantia. Sanctus sanctus sanctus etc. Cum nos cantica angelorum decantamus. quod per hoc sacrificium homines assumi ad angelorum ordines non dubitamus. et ideo cum eis in excelsis saluari clamamus. Et per hoc dicitur aliter. scilicet. Benedictus qui venit etc. qui plus sumit ex euangelio Matthei. xxi. et ideo dum cantatur dicitur fieri signum crucis. id est signum quod sumit de euangelio quod est liber crucifixi. et ideo in isto spiritu presentemur christum venisse in mundum: et ab eo saluari rogamus. Postea sequitur canonicus. et incipit ibi. Te igitur etc. et durat versus. Pax domini. Et dicitur canonicus quod est nomen grecum. et vult dicere in latino regula. Et ideo dicitur canonicus. id est. regula. quod per hominibus verba sit regula. ritus huiusmodi sacri consecratio. vel quod celebras regulariter debet in omnibus se habere. Et totum quicquid continetur in isto canonice excepto. Per nos dicitur sub silentio. Et huiusmodi causa triplex est. Prima quia deus non

De tempore
angelico
qui dicitur
sanctus

Tracta. III. prime partis.

attēdit clamorē oris s; cordis. **Uñ** dic' Be'. **Hō** vox s; votū
nō cordula musica vocū. **Hō** clamor s; amor sonat i aure di.
Scōa cā ē ne mister q' cū sūma reuerētia z deuotiōe ac mētis
recollectōe d; h're z pferre oia ſba canōis lōgo clamore fati/
gat' ipediat vl' deficiat a sua deuotōe. **Tercia** cā ē ne p' q'ridi
anū z freqntē vsū ſba vilesāt. z i loq' nō p'petētib; dicāt. z sic
fiāt i ruinā. vt sup' de pastorib; dixi. **In** q'dā enī decreto p'hib
bet sub anathemate vt null' nisi sac' vestib; idur'. z i libro et
sup' altare p'secratū pferat ſba canōis. **Et** iō qz vir pollut' la
bīs ego sū. z ista sacratissima ſba sūt ita archana q' nō licz ea
hoi p'ctōri loq'. iō de ipis taceo. **Doc** aut' dico q' nulli p'p'a au
toritate nisi dño papelicz aliqd de eis subtrahere vl' addere.
Notādū p'o q' canō signē icipit p' istā l'raz **T.** q' antiq' sic
bat p' modū cruc'. qm' sacrificiū qd' sit v'ute istoz ſboz ē me
moratiū dñice passiōis. **Uñ** xps q' istituit h' sac' m' dixit. **h**
facite i meā mēozatōez. **Lu. xxiij.** **Et** qm' ista ſba efficaciaz
hūta passiōe xpi. **Uñ** p'p't h' imago crucifixa d; ibi depingi.
In istis etiā sacratissimis verb' fit orō general' p' eccl'ia catholi
ca. z p' papa q' ē caput eccl'ie. z p' epō. **Et** credo q' d; itelligi p'
epō. i cui' dyocesi d; missa. z p' epō etiā q' ordiauit celebrātes
Orat' etiā p' rege q' ē dñs r'p'alis. **Orat'** etiā p' oib; orthodoxis
i. xpianis catholice z aplice fidei cultorib;. q' ſba exponēt i
tercia pte hui' op'is qm' age' de credo i deū. **Uñ** p' ista ſba ex
cludūt scismatici: heretici: iudei: saraceni: pagani z excōicati.
Et sic nota h' nō orari p' excōmunicat'. **Post** h' fit orō spēal' p' ill'
siue alijs q' obligat' ē sacerdos. **Et** credo q' sic eis ē obliga
t' ex ordie charitat'. ita tenet ordinare eos i missa. ita q' p'mo
ponat illū cui p'mo ē obligat'. z sic d' alijs. **Ita** tñ q' si spēal'
dic' missaz p' aliq' q' v'utē sacrificij referat ad ipm'. z p'p't h' nō
excludit qn' possit z debeat orare p' alijs. **Et** tñ circa istā orōez
aduertēdū ē q' d; esse mētal' z nō vocal'. **Et** rō p' affigē q' ad
nūc duplex. **P'ria** vt sacerdos sit mag' recollect' z attent'. qz
p'mo aliq'ties ipedit attēdōez. **Scō** ad oñdēdū q' de' nō at
tēdit ad clamorē oris s; cordis. vt s'. **Notādū** etiā q' null' si
del' cui' occurrat mēozia d; excludi ab orōne ista. imo qlibet

De eucharistia

enius occurrit memoria ē deo spēalr p̄mēdād^o alias sacerdos peccaret. **N**orādū etiā q̄ sacerdos añq̄s dicit missaz p̄t face re istā orōez: dicēdo mētalr. **D**ñe de^o ego i missa intēdo tibi re cōmēdare istū z istū. postea sufficē q̄ dicat mētalr i missa. **D**e mēto dñe illoz q̄s tibi añ recōmēdaui. Postea noiant multi sc̄ti z sc̄te q̄ oēs p̄ x̄po se sacrificauerūt exponēdo se morti. Et ista p̄nūc sufficiat q̄ ad v̄ba canōis. **S**z dicēdū ē aliqd de signis q̄ sūt i canōe. **U**n sciēdū q̄ fm qd̄ dic̄ Inno. i li. .d̄ mis sa. cruc̄ signatōes q̄ sūt i missa sūt i nūero. xxv. z sūt i septe vicibz. q̄ significāt exp̄sse passiōez x̄pi. **P**ria vice sūt tres di cēdo illa v̄ba. **H**ec dona: hec munera. z significāt trinā tradi tōez x̄pi. **H**ā p̄mo sūt tradit^o a deo p̄re. q̄ eū i mūdum misit. **S**c̄do a iuda traditōre q̄ eū v̄didit. **T**ercio a iudeis q̄ euz pi lato ad crucifigēdū tradiderūt. **I**n sc̄da vice sūt q̄nqz dicēdo illa v̄ba. b̄ndictā a scriptā zc. z significāt q̄nqz p̄sonas q̄ fuerūt i passiōe christi. s. p̄sonā x̄pi v̄diti. p̄sonā iude v̄dēt̄. z p̄sonas emētū q̄ fuerūt tres. s. p̄ntifices: pharisei z scribe. **I**n t̄cia vi ce sūt due. dicēdo illō v̄bū b̄ndixit. qd̄ v̄bū d̄r p̄mo sup panē sc̄do sup vinū. z sūt iste due crucez p̄t̄ p̄uersiōz duplic̄ ma terie. s. panis z vini. **I**n q̄rta vice sūt q̄nqz dicēdo illa v̄ba. ho stia purā zc. z significāt q̄nqz vulnera q̄ x̄ps ptulit i cruce. **I**n q̄nta vice sūt due. vna sup corp^o. alia sup sāguinē. dicēdo illa v̄ba. sacrosctm̄ filij tui corp^o zc. z significāt viclā q̄b ligatus fuit x̄ps z flagella q̄b fuit flagellat^o. **I**n sexta vice sūt tres di cēdo illa v̄ba. sc̄tificas viuificas zc. z significāt tres crucifixi ones x̄pi. **H**ā p̄mo fuit crucifit^o l̄guis iudeoz. sc̄do sentētia pylati. t̄rcio manibz militū. **I**n sept̄ia vice sūt q̄nqz dicēdo illa v̄ba. p̄ ipm̄ z i ipō zc. tres cū corpe sup calicē z due alias sup altare a latere. z significāt tres cruciat^o. s. passiōis: p̄passi omis z p̄passiōis. z aqm̄ z sanguinē q̄ fluxerūt de latere x̄pi. et sic sūt vniuerso. xxv. q̄ ē nūer^o cubic^o ad designndū q̄ q̄rūcū qz multiplicet sacrificiū sp̄ ē vnū. Et istō sufficiat d̄ signis ca nōis. z p̄ p̄leq̄ns d̄ sc̄da pte misse q̄ ē ad matie sacri p̄secratōz excepto q̄ q̄n d̄r par dñi sūt tres crucez. **S**eq̄tur t̄cia ps q̄ ē ad matie sacri sumptōez. **E**t i ista pte p̄mo sacerdos frāgit.

*Signis
reus in
canone
fuerit*

TRACTA. III. prime partis

hostiā i tres ptes. qz pma significat corp^o christi mysticū. i. fl
deles q̄ pegrinant i mdo. scda illos q̄ sūt i purgatorio. tēcia il
los q̄ sūt i paradiso. Et dicto. p oīa scl'a scl'oz: r mso amē. dicit
sacerdos. Pax dñi sit sp̄ vobiscū. faciēdo tres cruces cū vna
pte hostie sup calicē. r significat q̄ p mortē xpi fuit pax int de
um r hoīez fformata. Et d̄ ter Agn^o dei. Agn^o d̄ ab agnon
q̄ ē piū. qz xps ihs sua pietate nos r demit. Uel d̄ agn^o ab
agñcēdo. qz solo balatu agn^o m̄rez suā agñcit. sic christ^o i passi
one sua m̄rez suā agñit. r iō d̄ ter agn^o dei. qz xps i cruce pē/
dēs tria p̄guit. s. p̄rez suū ei obediēdo. r m̄rez suā p̄ginē p̄gini
p̄mēdādo. r gen^o hūanū ip̄m redimēdo. Et d̄ bis misere. et
vltio d̄ dona nob pacē ad oñdēdū q̄ i m̄do isto r i purgato/
rio indigem^o miscōdia dei. r i paradiso hēbim^o pacē r req̄ez opu
lētā. In missa p defūct̄ d̄ dona eis req̄ez. qz missa p eis d̄ ut
veniāt ad req̄ez paradisi. Postea ponit vnā p̄tē hostie i calicē. r
significat illos q̄ sūt i paradiso q̄ sūt inebari gl'ia paradisi. fm illō
ps. xxxv. Inebabūt ab vbrate dom^o tue. Postea accepto pa
cis osculo fm q̄sdā ab eucharistia. fm alios a calice. fm alios
ab altari dat pacē dyacono. r ille sub dyacono. r sic p istos de
scēdit ad alios: ad designādū q̄ pax d̄i q̄ erupat omēz sensuz p
xpm descēdit ad platos. r d̄ platos ad subditos. Et significat ec
q̄ oēs q̄ volūt eē p̄cipes fruct^o iste^o sacri dñt eē i vltio pacē
r charitatē astricti. Postea dicta q̄dā orōe sacerdos recipit sa
cramētū sub vtraqz sp̄e. Laic^o aut nō dat sub sp̄e vini. p̄p̄ pi
culū effusiois. P^o sūptōez sacri sumat vinū r abluat os nisi
essz illa die aliā missā celebratur^o. r t̄m de tertia pte. **Quar**
ta ps misse q̄ prinz ad gr̄az actōez pmo p̄tinz p̄mūionē. r d̄
p̄mūio a cō q̄ est sil^o r vnio. ad d̄notādū q̄ illi^o sacri v̄tute su
m^o p charitatē vniti dō r p̄rio. P^o p̄mūionē d̄ postcōmūio
q̄dā orō q̄ sic noiat. qz d̄ p^o p̄mūionē. Et dñt dici iste orōes
eodē nūero r eodē ordīe q̄b fuerūt dicte collecte añ eplam: r
eodē mō t̄miari. Postea salutato p̄plo r m̄so et cū spū tuo di
citur sacerdos. Ite missa ē. r ē sens^o. ite p^o me ad xpm r seq̄mī eū
qz hostia ē missa p vob ad dñm p̄rez placādū. v̄l ite ad p̄pa:
qz missa ē p̄pleta. Et nota q̄ ite missa ē n̄ debz dici nisi dicat

De eucharistia.

30

glia i excelsis. s. d. dicit bñdicam^o dño. 7 i missa p mortuis. re
descat i pace. **S**i qrat qre n̄ i fine cuiuslibz misse dr ite missa
est. Rñdeo q corp^o christi mysticū qd ē ecclia ē triplex. i. istud
qd ē in celo glificatū. i. sc̄i q sūt i paradiso. Aliud qd est adhuc i
tris. i. fideles q sūt i h̄ mdo. Aliud qd iā recessit de h̄ mdo nō
tū adhuc ē i paradiso. i. fideles q sūt i purgatorio. Licz ḡqlibz
missa totū corp^o xp̄i mysticū respiciat. sic p̄z p triplicē hostie
portōez. tñ fm istā triplicē dñtia^o p̄tigit missas ter approp̄a
ri. Quedā ei celebrāt ad honore sc̄toz. q qz iā sunt corā dō. iō
i ill' missis licētiat ppls 7 dr ite missā ē. qsi dicat. ite festinate i
gredi i illā req̄ez. Quedā sp̄alr celebrāt ad salutē viuozū. et
qz nō sum^o certi de salute n̄ra. iō dēm^o esse solliciti ne p negli
gētiā n̄ra; i nob miss' efficaciacia euanescat. iō dr i ist' missis in
fine. bñdicam^o dño. fm illō ps. xxxij. Bñdicam dñm i oī tpe
Quedā dicūt sp̄alr ad req̄ez dñctoz. 7 i ill' dr. req̄escat i pace
Et nota q sacerdos qñqes se v̄rit ad pplm. 7 cū h̄ septies sa
lurat ipm. **Q** aut qñqes v̄rit se ad pplm significat q qñqes
xps apparuit i die resurrectōis sue. P̄rio marie magd. i orto
sc̄do mlieribz eūtibz 7 redeūtibz de monumēto. t̄cio brō petro
7 iō qñ se v̄rit t̄cio sacerdos n̄ loq̄t alte. q̄rto apparuit discipu
lis qñ itrauit ad eos ianuis claus. 7 **T**homas nō erat cū eis
quito appuit duobz discipul' eūtibz i emaus. **Q** aut salurat
septies pplm significat q v̄tute misse salutē p̄seq̄mur etnā. in
q̄ hēm^o septē dotes. q̄ttuoz et pte corp̄is. 7 tres et pte aie.
Notādū etiā q istō q sacerdos icipit missā a dextera pte alta
r. 7 postea vadit ad sinistrā. et itez redit ad dexterā significat
q xps d dextera p̄ris veit i sinistrā m̄di. 7 itez redijt i die ascē
siois ad dexterā p̄ris. iuxta illud Joh. Exiit a p̄re 7 veni in
m̄dm. itez relinq̄ mūdū 7 vado ad p̄rez. **S**i aut qrat v̄tz ca
nō debeat dici tarde aut cito. i. an debeat sacerdos mltū mora
ri i canōe an n̄. **P**icēdū ē q sacerdos d. cū bona maturitate 7
cū maḡ attēctōe dicere oīa v̄ba canōis. nō tñ d. z ibi morari mlt
tū ne musce veniētes pdāt suauitatē vnguēti. i. ne dyabolice
tēptatōes sibi pdi faciāt suauitatē vnguēti. i. v̄tutē h̄ sacri seu
sacrificij. qz volūtas hoīs labil' est 7 mutabil'. et nūq̄ in eodē

37
De eucharistia

quā in calicē. et sic consecrare. Si autē precipit post consecrationes sanguis dicitur de negligentia et peccat in missa. quia vinum est propria materia huiusmodi sacri et non aqua. ut dictum est. dicitur tamen admisceri ex quadam communitate. Sed quod si sacerdos advertat venenum imixtum esse in calice. vel araneam vel muscam ibi cecidisse. nunquid dicitur sumere. Certe quantum ad venenum vel araneam dico quod non. ne calix vite fiat sibi calix mortis. sed sanguis iste dicitur poni in alio vase modo et apto. et debet poni in reliquis cum alio scripta notificatione ibi esse sanguinem christi et quod non sumat ab alio. quia species istas admixtum est venenum. Et nisi sacerdos supererit corpus christi dicitur ponere aliud vinum in calice cum aqua. et recipere ab illo loco. **S**ilium modo etc. Si autē supererit corpus dicitur habere aliam hostiam non consecratam: ut dictum est. Quantum ad muscam dico quod propter muscam non dicitur dimittere quando sumat. nisi tamen credo quod debeat transglutire muscam ut quidam dicunt. sed sufficit quod lauet et lotio sumat. et si timeat de vomitu commedat aliquid prohibens vomitum et musca comburat in cinis in sacrario profuerit. Et idem dicitur de aranea scilicet quod sic dicitur comburi in cinis in sacrario refuari. **S**ed pono quod quando sacerdos eleuat hostiam apparz ibi species pueri vel carnis quod faciat. Dico quod aut istud apparz oibus aut sacerdoti tantum: aut populo tantum. Si apparet ita oibus in isto casu dicitur fundi orationes ad deum ut reuertat ad spem panis. et si fiat dicitur sumi. **S**inautem dicitur habere aliam materiam. scilicet hostiam et consecrari. Si autem non appareat sacerdoti sed populo tantum dicitur sumi a sacerdote. **S**ed propter contingere quod calix cadat et sanguis effundat. quod si faciendum est tunc. Dico quod quod agendum sit in isto casu edocemur ex quodam decreto patris pape. in quo dicitur. dicitur sic Si per negligentiam aliquid de sanguine stillauerit in terra lingua labat et traradat. **S**i hoc fuerit tabula ut non perculet locum radat et in igne consumat. et cinis iura altare datur. et sacerdos. xl. diebus peniteat **S**i super altare distillauerit calix forbeat mister stilla et tribus diebus peniteat. **S**i super lintheum altaris et ad aliud stilla puerit quattuor diebus peniteat. **S**i versus ad ecclesiam lintheum stilla puerit peniteat novem diebus. **S**i versus ad quantum lintheum peniteat. xl. diebus. et lintheum quod stilla tetigerit tribus vicibus abluat mister calice supposito. et aqua ablutionis sumat et in alio vase iuxta altare recodatur. **S**i quis peccaverit vel voracitate eucharistiam euomue-

Tracta. III. prime partis

erit. si laic⁹ fuerit. xl. dieb⁹ peniteat. cleric⁹ vʟ mōach⁹. lxx. die
bus peniteat. ep̄s. xc. **S**i vō ifirmitatē cā euomuerit. viij. die
bus peniteat. **I**sta habēt de p̄se. di. ij. c. **S**i p negligētā. 7. c.
Si q̄s p ebrietatē. Et mat̄ia illi⁹ vomit⁹ d̄z accipi 7 pburi. et
cineres iu tra altare recōdi. Que p̄nā d̄z esse ista. **D**icunt aliq̄
q̄ oib⁹ dieb⁹ illi⁹ p̄nē d̄z ieiunare i pane 7 aq̄ 7 cessare a p̄mū
one. **A**lij dicūt q̄ sufficit q̄ faciat aliquā abstinētā vʟ dicat
aliq̄s orōes. **S**z pono q̄ aliq̄s sacerdos iduit se ad missam
7 postq̄ iā p̄cesserit ad missā recolit se aliq̄d pctm̄ mortale cō
misisse de q̄ n̄ fuit p̄fessus. vʟ r̄colit se excōicatū. q̄d faciet iste
sacerdos. **S**i p̄cedat videt peccare mortāl. qz iudiciū sibi
māducatur 7 bibit. **S**i aut̄ ex toto dimittat magnū scādālū po
pulo generat. **D**icūt q̄dā q̄ tal̄ sacerdos nō d̄z dicere v̄ba cō
secratōis s̄z simpl̄ hostiā d̄z sumere. **E**t istō nō ē rez. imo er
roneū. qz faciēdo sic videt̄ ḡuit peccare. qz tal̄ videt̄ deū illude
re faciēdo irreuerētā sacro 7 pplm̄ deciper. qz facerz eū idola
trare. 7 ita ei se astrigit. ita h̄z d̄ cele. mis. c. de hoīe. **E**t iō dico
q̄ si iste sacerdos n̄ p̄t dimittere missā absq̄ scādalo q̄ doleat
7 p̄iteat 7 p̄terat de pctō suo. doleat etiā q̄ ita tarde peniteat
7 pponat p̄fiteri q̄scito potit h̄re oppozitūtatē: 7 p̄secz i no
mine d̄ni. qz i isto casu sūm⁹ sacerdos. s. de⁹ absoluit eū. **E**t li
cet q̄dā dicāt sile esse i sn̄ia excōicatōis. t̄n̄ credo q̄ i isto casu
si sacerdos n̄ p̄cesserit ad p̄secratōes d̄z dimittere fungēdo se i
firmū. vʟ h̄re aliq̄m n̄cētātē legitimā. vʟ si n̄ possit dimittere
doleat 7 peniteat 7 pponat se facere absolui. **E**t credo q̄ q̄ntū
ad illō pctm̄ absoluit̄ ē a sūmo sacerdote. s. a d̄o. 7 h̄ q̄ ad cl̄pā
Utz aut̄ sit absoluit⁹ q̄ ad penā irregularitatē n̄ det̄mino hic.
Sz pono q̄ sacerdos habeat p̄sciam eo q̄ obmisit aliq̄d de
v̄bis canōis. nūq̄d d̄z ea reperere. **D**ico q̄ aut h̄z p̄sciaz pb̄a
bilē 7 q̄si certā. aut h̄z p̄sciaz leuē 7 sc̄mpulosa. **S**i h̄z p̄sciaz
certā vʟ multū pbabilē q̄ dimisit aliq̄d de v̄bis canōis d̄z ea
reperere. potissime si h̄z talē p̄sciaz de v̄bis p̄secratōis qz n̄ in
telligit̄ itatū qd̄ dubitat̄ pbabilz vʟ nescit̄ esse factū. vt d̄z de
p̄se. di. iij. si n̄lla. extra d̄ p̄s. nō hap. c. veniēs. **D**ebz t̄n̄ vt cre
do sacerdos h̄re istā int̄tōes. **S**i dixi ista v̄ba nō intendo ea
reperere cū int̄tōe p̄secrādi. s̄z si nō dixi dico ea. **A**rgumētuz

extra de bap. 7 ei⁹ effec. c. ij. vbi dicit. Si tu es baptizatus non te
baptizo. s. si non es baptizatus te baptizo in nomine patris etc. Propter
autem leuem et scrupulosam conscientiam non debet iterari huiusmodi verba. Et ideo
sacerdos multum dicit esse attentus et recollectus quando dicit haec verba. Sed
pono quod sacerdos quando dicit missam faciendo si quando cum hostia forte propter
frigus vel propter inadvertentiam vel aliquid aliud hostia cadit in sanguinem.
quod dicit fieri. Dico quod dicit ea ibi dimittere nec extrahat ea ideo. sed
sumat ea cum sanguine. quod si quando et fractioes que fiunt cum hostia magis fi
unt in significandis quam sunt in essentia missae. Pono etiam quod propter
frigus sanguis proleat in calice. Dico quod tunc sacerdos dicit tamen exa
lcare. id est abhelare in calice quod liquifiat. Credo tamen quod tunc esset quod calix in
uolueret panis calidus. et si non proficeret quod poneret in aqua ferventi
cavendo tamen ne aqua intraret. Sed pono quod quando sacerdos dicit missam
sua moritur aut peccat aliquid infirmitate. ita quod non potest finire missam
quod faciendum est in isto casu. Dico quod circa istam materiam est una regula
generalis quod si quando dicit missam dicit sumere et proficere istud sacramentum
si possit. si non potest aliter dicit sumere et proficere loco eius. In casu ergo pro
posito dico quod aut sacerdos moritur aut impedit aliquid infirmitate ante
inceptum canonis. aut post. Si ante non curandum est. si post aut ante
consecrationem vel post. Si ante aliter sacerdos dicit se induere et recipere
vbi dimisit. Si vero moriatur vel impediat post consecrationem. aliter sa
cerdos dicit supplere quod remanet suppleendum: et recipere sacramentum
Sed ponat quod moritur vel impedit postquam sumpsit corpus et ante
sumat sanguinem. In isto casu dico quod aliter sacerdos dicit sumere
sanguinem et implere officium. Sed pono quod mus vel aliquid alia bestia
sumat species consecrata. Dico quod si possit extrahi ille species ab illo
animali dicit illud animal aperiri et species ille reueretur reponi in sacrario. et animal
probur. et cineres intra altare recodi. Sed pono quod aliquid sacerdos
tanta re refuauit illas species quod iam sunt putrefactae vel corruptae quod
dicit fieri de istis speciebus. Dico quod istud in materia ista habendum est per regulam
generalem. quod tadium manet sub istis speciebus corpus et sanguis christi quod
dium sub ipsis manet sub panis et vini. At tamen cito sub istis speciebus
desinit esse corpus christi et sanguis quod cito desinit ibi esse species
panis et vini. Et ideo si ille species veniunt ad tantam corruptionem
quod non potest apparere esse species panis et vini. iam non est ibi

Tracta. v. primę partis.

corp^o nec sanguis christi. et ideo nõ debet sumi sic psecrate. S; sacerdos postq; supserit i missa corp^o xpi sumat eas reuerent^{er} s; nõ vt psecratas. Si aut nõ uenit ad tantã corruptõez qn appareat esse spēs panis et uini dñt sumi vt psecrate. S; qd si ex ill' spēbz corrupti sint generati vmes. qd d; fieri de ill' v' mibo. Dico q; debet obiri et cineres itra altare recõdi. et sacerdos ex cui^o negligētia accidit ista d; gñit puniri. et iõ sacerdos d; cauere ne nimis lōgo tpe refuet eucharistiã. v' q; nõ fuerit in loco nimis humido. ita q; ille species possint de facili corruipi. Dec circa eucharistię sacm et ei^o mistry ac ornamēta pstrici breuit. vt simplices sacerdotes i talib; certitudinem inuenirēt. et in alijs que longū tractatū exigūt dare eis occasio cogitãdi; dubitãdi et interrogãdi.

Cōtinuatio et ordo sacramētorum dicendorū.

Ordinē in hui^o libelli pncipio positū. psequēdo dicto de sacramētis q; pducit et pmouēt ac p̄suāt hoiez i esse spūali; q; sūt baptism^o; cōfirmatio et eucharistię sacm. dicēdū ē de sacris p q; si ceciderit hō faciunt vt resurgat. Et ista sunt pnia q; saluat hoiez a pctõ. et sacm extreme vinctõis q; sanat reliq; pctõz. Uez q; i scda p̄tula hui^o libelli agit de p̄fessionū audiētia et p̄niaz ipositõe. ideo tractat^o de sacro p̄nie vsq; huc differat ne optreat sepe iterare eadē. q; etiã digni^o d; p̄cedere min^o dignū. sacm aut ordi^o mai^o ē et digni^o sacramēto extreme vinctõis. ideo p̄us dicēdū est de sacramēto ordinis q; de sacramēto extreme vinctõis

Tractatus quintus prię partis de sacramento ordinis. Et habet qnq; capitula.

Quia cōferre sacramētū ordi^o de iure et regularit^{er} ad solos ep̄os p̄tinet q; vinctõez sacramēti q; eos teste brō iohē de oib; edoc; recipiūt. Idcirco circa materiã sacramēti ordi^o pauca